

Абдуреим Алтанълы

ШИИРЛЕР

АБДУРЕИМ
АЛТАНЪЛЫ

ШИИРЛЕР

Гъафур Гъулам адына
Эдебият ве санъат нешрияты
Ташкент—1979

ББК 84
А55

Тертип эткен
САИДЕ АРИФОВА

© Гъафур Гъулам адына Эдебият ве санъат нешрия-
ты,—1979 с.

АТЕШ БАШЫНДА

Къаранлыкъ гедженинъ къарасын
арттыргъан.

Арапнынъ сачыдай,
шу сым-сыкъ орманда
Аланда гурь оттан юксельсе ал ялын,
Къувнайман бу вакъыт бар тамырым
ургъанда

От яна, ойнаша аланда колетки,
Шувулдай добалбаш тереклер елинден.
Уйкъудан уянып чырылдай чегертки,
Къуванчтан юрегим тепрене еринден.

Кетсем де узакъкъа айрылып ормандан,
Сёнмеди атешим, ялтырай ялыны.
Ялыным от оте, къуветмен ургъанда
Эскилик терегин кырылмаз далына.

Чалылар янсалар тобандан къалавдай,
Юксельтип кып-кызыл ялынны атештен.
Къувнайман шам атлап ойнагъан баладай,
Ал ялын хаберни кетирсе курештен.

1927.

КОК ТАШ КЪАЯ

Эр якъта юкселе алчакъ ве юксекли,
Япракънен орьтюльген ем-ешилъ тѣнелер.
Булардан юксекте балабан чал башлы
Шу кок таш къаяны булутлар онслер.

Ель эссе увулдап, шувулдап агъачлар,
Юректен йырлайлар озьлерин йырларын.
Шу юксек къаягъа айталар, айталар,
Кунъ бою ёлджудан эшиткен сырларын.

Ёлджунынъ сырларын данма динълеген,
Бу къая чокъ ерни озю де шай коре.
Макъамнен йырлай о ель эссе корьгенин,
Йырлады, динъледим. Коп сыр бар тилинде.

О йырлай: «Мен корьдим бир джарты эгерге
Мырзанынъ алгъанын джемаат топрагъын.
Мен корьдим мусаллат олгъанын койлерге
Пек залым агъанынъ демирден тюрения».

«Мен корьдим залымны ольдюрген яш ичюн,
Яш тенин топракъкъа коммекчюн,
Молланынъ къолунен фетива бергенин,
Шу яшнынъ анасы дертлерден ольгенин».

Бу йырны о йырлай кайгъылы макъамнен
Яваштан Азовдан салкъынджа ель эссе.
О йырлай бу йырны окюнчли макъамнен
Шенъ кунеш дарылып булутман аз куссе.

Кок къая тек кечкен куньлерни йырламай,
О энди кимерде янъы бир йыр йырлай.
Эшиткен йырчыгъым акълымда эксенде
Айттым мен сизлерге оны да унутмай.

1927.

К Е Н Е Д Е

Кенеде кельдим мен гурь сесли шеэрге,
Айрылып кенъ-кѣулан далгъалы чѣллерден.
Кенеде тюштнм мен, чет-узакъ семитке,
Айрылып кенъ бетли кузьгюдай голлерден.

Автобус гаркѣылдай, дамбырдай трамвай,
Атналы токѣтамай «шарт-шарт» шартылдай.
Санки де янгъын бар, джаявлар джоргъалай,
Эр бири ынтыла, устюнѣ пакѣылдай.

Кенеде ресторан, эки ёл авзында,
Кечкенни якъалай орюмчек авундай.
Кенеде кѣахпелер долана алдында,
Башымда ойларым Кѣрымнынъ тавыдай.

Кенеде уфукѣтан айрылып шенъ кунеш,
Уйкѣусыз шеэрге кѣуванчман бакѣкѣанда,
Кенеде яшавчюн башлай, шу шенъ куреш,
Ишчилер фабрика, заводкѣа акѣкѣанда.

Гудоклар эр саба чагъыра ишчини,
Япувчюн енъиден эскирген дюнѣяны,
Кѣувнайман корьгенде ёрулмаз кишини,
Эр саба кѣуветмен кѣутургъан дерѣяны.

Кенеде корьдим мен гурь акѣкѣан озенни,
Шу сувлар кѣоркѣутып олмады козюмни,
Кенеде корьдим мен курешчи ишчини,
Эндиги кѣоркѣувлар букалмаз тизимни.

1927.

И Ы Р Л А Р М А Н

Коп кере...

Денъиздай толкъунгъан занларынь боюнда,

Йырладым чочами торгъайман барабар,..

Кенеде...

Кунешли... къан-къара о куньлер ойымда.

Юректе о куньде къозгъалгъан яра бар.

О вакъыт!..

Къолумда сенекмен машина артындан,

Джувурып джуредим ёрулмай бай ичюн,

Эндиги:

Къувнайман кейф алып, артелим занындан

Азырлыкъ коремен яринки кой ичюн.

Бильгили кой олур, яринки коюмиз...

Табиаткъа бойсунмаз отлы козь сойымыз...

О, вакъыт табнат бизлерге бойсунар,

О, вакъыт ёкъсуллыкъ башына таш къонар...

О, вакъыт!

Кенеде йырчыгъым, йырларман мен сени,

Ойымман, тилимнен джулялап.

О, вакъыт!

Шенъ сесли чочамий хошлатыр гонъюльни,

Ерине кельгенде ёкъсулнынъ тилеги.

1928.

ЭЙ ДЕНЪИЗ, УРЬ ДЕНЪИЗ!

Далгъалан:

Къап-къара булутдай къайнашкъан,

Къутургъан далгъанъда,

Бем-безд асавлар ойнашкъан,

Кенъ денъиз!

Урь денъиз!..

Кимерде отургъан вакъытта къатынъда,

Ойлардан,

Юрегим монъ оксюз.

Къайгыдан тенним буз.

Эй денъиз!..

Далгъанъман ынтылсанъ къыйыргъа,

Далгъанъман йырласа къаялар,

Айлянып къарайман мазыгъа.

О кунъден кечседе коп йыллар.

Эй денъиз!

Панджадай элимен достымны къыш куню,

Офицер отуртты гемиге

Офицер кельсе де гериге,

О куню

Далгъанъман чалынды достымнынъ дюгюни.

О кетти, кельмеди. Биз къалдыкъ ялыда.

Бундан сонъ уруштыкъ коп кере,

Бойсунмай акъларнынъ алдында.

О куреш...

Савларнынъ сафында болгъаннынъ акълында.

Далгъалар, далгъалар:

Достымны джойгъанчюн,

Кимерде йырынъыз инълете гонълюмни.

Далгъалар, далгъалар.

Курешни алгъанчюн

Иырынъыз къуванчман ысыта гонълюмни.

Эй денъиз!..

Бинълсрмен достларны джойсакъта,

Кон кере ач-чыплакъ къалсакъта,

Курсшин алдыкъ биз!..

Эй денъиз!..

Урь денъиз!..

Енъильмез,

Ич асыл енъильмез,

Октябрь кунюнде къуртулгъан

Къап-къара булутдай къайнашып

къутургъан,

Кенъ денъиз!

Урь денъиз!..

1928.

ОЙ АРТА

Кимерде ой арта ачыгъан маядай,
Кимерде, баарьде къутургъан салгъырдай.
Бу вакъыт юрегим отлана собадай
Къасветли юрегим легендай дангъырдай.
Башымны саркъытып ойляйман кечкенни,
Бир сынап бакъаман кечкенмен бу кунни,
Кечкенде, коремен, батакъта, сазлыкъта
эзильген озюмни,

Айтынъыз!

Сонъ къалай этейим хатирге кетирмей
кечкенни?

Сёйленъиз къа... къалай кечсйим,

Унутып кефиним бичкенни?..

Кечкен кунъ биз ичюн уйкен дерс.

Янъыны янъылмай япувчюн енъиден.

Билемиз ким ичюн янъылыкъ акс, терс,

Оларгъа ер берюв олурмы тёрюден.

Кечкенни хатырлап къарайман алд якъкъа,
Ёл узакъ!..

Узакъ ёл арттыра ойымны.

Кучьлюк коп олсада

Эндиден сонъ ич джойтмам

Алдымда айдайын узангъан ёлумны.

1928.

КУЗЬ ШЕНЪЛИГИ

Эр къай кере артса ойым,
Бу яшавынъ кучлюклери устюнде.
Яман санчып монъ юрегим,
Бир сувукълыкъ тува эди коксюмде.

Зугюртликте хорлангъанда,
Ойдан козьлер торлангъанда,
Бильмем неден козь огюмде,
Язда биле тува эди серт салкъын кузь,
Бильмем неден гонъюлюмде,
Тува эди ич иримез серт, салкъын буз.

Къасевет чеккен эр дакъикъам,
Эр саатим.
Эр бир кунюм, эр афтам,
Менчюн эди чыпакъ кузь,—
— Агълавукъ юзь...
Туршулангъан сувлу козь.

Пек коп йыллар
Яшлыгъымда
Оксюзликте ольген йыллар,
Яш мийиме, эм къаныма
Ашладылар монъ гонъюлюме,
Бенъзетювни гъамлы кунюм салкъын кузьге,
Мондырлангъан, джылап тургъан яшлы козьге.
Бугунъ кене, бар эпимиз,
Къасеветке кузь —
Кузьге къасевет, деп джуремиз.
Бар эпимиз,

Кузьнинъ ялынъыз,
Зиркиреген ягъмурыны коремиз.
«Кузьде шеньлик бар» — деселер
Миявкъушдай шакъылдап кулемиз.
«Кузьде къуванч бар» — деселер,
Неден бильмем мыскъыллавны севемиз.

Ель эсе!
Токътамай йырлаша добалбаш къавакълар,
Торгъайдай учалар кербари япракълар.
Ель эсе!
Сачакълы булутлар чапалар къышкъа;
Ель эсе!
Октемли, октемли ынърана чагъаракъ.
Ель эсе!
Ийыкъкъа тартыла ушюген къартбаракъ,
Кузь келе!
Кунь-куньден яз къала, авлакъта, узакъта.
Ял ала ёрулгъан: орманда, оракъда
Кузь келе!
Кене от ялтырай тандырда, оджакъда.
Эп снъи бир яшав уяна эр якъта.
Кузь кельсе!
Инели аджымсыз тамчылар,
Бетинъни чоткилеп ювалар,
Кузь кельсе!
Тамчыдан очюльген къамчылар,
Пешинъден эп сени къувалар.
Бу вакъыт бакъымсыз тас — тайлякъ балалар
Тул-факъыр адамлар сувукъта къалалар.
Сейленъиз!.. Кыш куню не ола?
Кыш куню сувукъта ким къала?
Факъырмы?
Шай олса, я нечон къасеветинъ джормайсынъ
сен онъа?

Къыш куню санкиде тиленджи джыламай
Санкиде онынъчюн къатты къыш баарь — май,
Билесим? дюньяда энъ уйкен шеньликни,
Ильк керс мен корьдим, тек лынъыз кузь куню,
Кузь куню къасеветке ошатыр, бенъзетир,
Корювге болмагъан адамлар бу кунин.
Кузь куню
Николай Вариси,— буржуа дюньясы,
Салланды...
Салланды дегендже йыкъылды,
Йыкъылды дегендже сачылды.
Тобандай сачылды...
Кузь куню,
Ёкъсулчюн яшавгъа
Ачылды улу ёл!..
Ачылды монъ гонъюль...
Кузь кельсе,
Джанлана сокъакълар
Ягъмурнен кузь ели ювсада сокъакъны,
Кузь кельсе,
Инели ягъмурлар,
Къоркъутып олаалмай ёкъсулны — урь халкъны.
Кузь куню,
Фабрикалар, заводлар, кенъ къалгъан шенъ чёллер,
Къурулыш йырыны йырлагъан кунълерде,
Достларым келинъиз!.. бирлешсин тилеклер,
Шу куню шеньлик эм, байрам эм бизлерде.

1928.

КАРПАТ

Эй, Карпат!

Сенелер санки де бир кино.
Чапышып, чапышып кечелер.
— Мазыгъа кетелер.

Эй, Карпат!

Он сене кечсе де о куньден
Бугунь сен тазердинъ фикримде.
Бугунь сен сшердинъ гонълюмде.

Эй, Карпат!

О вакъыт,
Башынъда чаларгъан сачларынъ — къаялар,
Корьдилер ольгенин миллионман адамнынъ,
(Айтынъыз, не ичюн ольдюлер?)
— Пек янъгъыз адаммы?
— Ёкъ, ёкъ, ёкъ джаным!
Ёкъ олды о вакъыт юз миллионман айванлар.

О вакъыт Карпатны алувчюн,

Ишчилер, койлюлер
Башларын саркъытып къасветмен кеттилер.
Чокъ эвде оджакълар сёндюлер.
(Ким ичюн, не ичюн ольдюлер?)

Бугунь мен манълайым тутаракъ авучта,
Фикирге даларакъ кечкенге бакъкъанда,
Карпатта чеккеним уяна хатрымда,
Карпатынъ муэри агъаргъан сачымда.

Эй, Карпат!

Он сене эвельси,
Мен сенде тилими джойгъанда,
Ич анълап олмадым, ким ичюн джойгъаным.
Эндиги огрендим.

О вакъыт...

Кисеси алтындан семирген залымлар,
Бизлерни тип-тири атешке аттылар.

Эй, Карпат!

Бугуньде пек къавий иманым,
Фысылдай къулакъкъа,
Келеджек куньлерде,
Сырмалы сарайлар
Ёкъсулны дёгюшке айдап да олмазлар.

Биз догъдыкъ сульх ичюн

Олювге азырмыз онынъчюн.

Эгер де хаиннинъ биреви атылса юртума,
Юртумнынъ кучьлюги юкленсе сыртыма,
Душманым капитал олгъанын билерек,
Пролетар юртучюн олюрмен кулerek.

1928.

КУРЕШКЕ ЧАГЪЫРА

I

Яваш озен —
Кучьлю озен.
Турмай чагълай,
Кимерде:
Мышылдай кьозудай,
Кимерде:
Кьутура Асавдай.
— Яваш далгъа,
— Кучьлю далгъа.
Ель азда:
Яваштан толкъунлай,
Къыйырны кытыккълай энъкъастан,
Ель къалкъса:
Къыйырлар увулдай
Копюклер сачыла агъзындан.
Яваш — ель,
— Кучьлю ель.
Ич дёнме ёлундан.
Дёндюрюв тиленди ёлундан,
Къаршыма узанса чолакъ эль
О кьолны сындыра кучьлю ель.
Бу яшав — гурь озен
Кьутургъан урь озен
Кьутургъан озенни тыйнакълар токътатып
олурмы?

II

Уфачыкъ шеэрчик.
Сокъакълар тар... сыра...
Алчачыкъ эвлернинъ сачагъы
Войсукъкъан корельнинъ къанатын анъдыра

Эгер де:
Бу ерде ель эссе
Тоз-думан пенджере джамларын сындыра.
Эгер де:
Бу ерде кунь куссе,
Сокъакълар виране юртларны анъдыра.
Эгер де:
Йылдырым ялкъылдап,
Сыккъышса булутлар.
Ичерде,
Тапчанда
Кийизни сылата тамчылар.
Эгер де:
Шень кунеш къыздырса тайлакънынъ саныны,
Эгер де:
Шень кунеш ысытса оксюзиннъ джаныны.
Елларда акъ тозлар
Ястыкъта къуш юндай къабара,
Добалбаш тереклер акъ тоздан агъара.
Бу вакъыт:
Кунешке къуванса оксюзлер,
Оксюзлер — яш къызлар.
Кунешке къуванса ялынъызлар,—
— Кунешчюн курешкен ялынъызлар.

III

Кунь бата:
Эр акъшам кунь бата.
Эр акъшам кокемиз,
Кокемиз кунешни куньбаты тавына,
Сонъ келе къаранлыкъ
Корюне йылдызлар...
Сёйленъиз!
Уфачыкъ йылдызлар.
Къаранлыкъ геджени енгъювге олурмы?

Къаранлыкъ гедженинъ пек эрке танъында,
Тавларда юкселе шенъ Чолпан!
Кенъ джапкъа джайрагъан сюрюсин къатында,
Къавалын чалгъанда къарт чобан.
Шенъ Чолпан
Сырдаша чобанман,
Къарт чобан
Сырдаша Чолпанман.
Бириси догъаджакъ кунештен хаберджи,
Бириси оледжек къартлыкътан хаберджи.
Къарана коклерден шенъ чолпан,
Дюнъянынъ айдайын тегерек бетини,
Къарана дюнъядан къарт чобан,
Чолпаннынъ алевдай кызаргъан тенни.
Къай бири не коре?
Бириси:
Бир бошлукъ.
О бириси:
Уфакъ денъизде,
Кучюк адада,
Пек къатты юктулен юклагъан шеэрни,
Башыны саркъытып,
Трубадай пек тап-тар сокъакълар боюнда,
Долангъан,
Кунешчюн курешип ёрулгъан,
Янъы ёл кыдыргъан ялыпызыны.
Дамчыгъы алчачыкъ эвчиги ичинде
Урлюкни билмеген яш кызыны,
Къараныкъ геджеге кзувангъан байгъушны.
Джылама, эй яш кыыз!
Ойлялма сен ялыпыыз.
От-алма шенъ чолпан,
Догъаджакъ кунештен хаберджи.
Кунъ догъа
Кунешнинъ денъиздай далгъалы шавлеси,
Кыыздыра къалдырым ташларын.

Екъсулнынъ багъырын
Кунешнинъ сыджагъы.
Кунешке къарай да
Къувнайлар оксюзлер.
Яш къызлар.
Кунешчюн курешкен янгъызлар.
Кунъ догъды:
Октябрь айында кунъ догъды,
Кунешнен берабер
Догъдыкъ биз.
Эй!..
Башыны саркъытып джылагъан япалакъ.
Сенинъчюн шенъ кунеш атештен тар къалпакъ
Юкъуны анъдыра омюринъ — омюрми?
Яшавмы?
Къутургъан озени,
Чюрюген таллардан орюльген тыйнакълар
Токътатып олурмы?..
Бу яшав —
Кучюлю ель!..
Къаршынга чыкъкъанны чет ата.
Бизлерни эмекдар яшларны
Токътавсыз курешке чагъыра...

1928.

СЕНИ ХАТЫРЛАГЪАНДА

Абдулгъафар Сулеймановга.

Къыш куню, ель инълей, ынърана чагъаракъ,
Чаллар чытырдай ялынлы оджакъта.
Къарт бабай масалдан оюнджакъ япаракъ,
Масалнен беследи бизлерни шу чагъда.

Ананънынъ сёзлерн бугунъ эм хатрымда,
Ойлайман бабанънынъ сонъу ёкъ масалын.
Джойытмай ташыйман, ташыйман багърымда
Оларнынъ севгили ич ольмез сымасын.

Эй достым, анамны джойгъанда яшлыкъта,
Козълерим хорлукътан торлангъан вакъытта.
Мен сеннен, сен меннен тапыштыкъ бошлукъта,
Шу бошлукъ янгъызыны ютаджакъ саатте.

Бундан сонъ кузь куню чапышкъан булутдай,
Ашыкъып-ашыкъып оттилер чокъ йыллар.
Оларны зеэнде ташыдым унутмай,
Бизлерни тербие эткенде пис ёллар,

Бундан сонъ кечти де кеттилер дюньядан
Масалджы къарт бабай татлы тиль къарт анай.
Хор омюр бизлерни чет атты ювадан,
(Бу яшав инсанны эп сынай токътамай).

Шу вакъыт башлады кунешсиз хор куньлер —
Бир къапым отъмекчюн бойсунув башкъагъа.
Ананънен берабер джойылды шенъ омюр,
Айрылдыкъ... Кене де къалдыкъ биз бошлукъта.

Айрылып кетсек де ойымыз бир эди;
Мен — шаир, сен рессам олувчюн урындыкъ.
Кечирген кунюмиз дженк киби зор эди,
Лякин биз ёрулмай даима ыдрындыкъ.

Мен чыкътым Советлер кунюнде кенъ ёлгъа,
Сен чыдап олмадынъ агъырлыкъ ве дертке.
Рабфагым туттырды къалемни къолума,
Даянув пек агъыр, чин достум, асретке.

1928.

М А Я К

Эки денгиз бир-бирине
Қыол узатып ятқан ерде,
Балықчылар юредилер
Язда, кузьде, кыш, баарде,
Бош ялыгъа
Узакъ ерден бакъып кечкен
Пароходлар,
Ич ойланмай эди олар:
Бир кунъ келир, маяк догъар,
Йыртылыр деп,
Кенъ ялыны чырам алған
Қара перде.
Бу дюнь эди,
Мына шимди,
Бу кенъ ялы
Эр кунъ саба танъ вакътында уянгъанда,
Иш давушы
Далгъаларнен узақларгъа яйрагъанда,
Пароходдан чокъ адамлар
Ялыдаки тюрленишке
Шашып, шашып иск бакъалар.
Дюнь ялыда:
Кенъ-къулан чёль
Кучюк койчик
Оте якъта исе сазлыкъ
Тап кыйырда:
Ав атмакъчюн учъ-беш къазыкъ...
Бугунъ исе:
Қырутылған баткъакъ чёллер,
Дюльберлешкен къулан чёллер.
Тенскеден кепке кийген

Юксек бойлу,
Кенъ омузлы,
Таш биначар.
Акъшамлары ат башыдай
Шар лампалар
Кенъ ялыгъа
Тизиле де,
Маяк киби, шенъ яналар.
Мына шимди кечип кете биз ясагъан
«Абхазия»
(Тек къарада дегиль бугунъ
Денъизде де турмай осе
Бизим дюнья).
Теплоходдан
Ялы боюн сейир эте
Чокъ адамлар,
Яш бир ишчи
(Буны айта корюниши).
Азав ели сачларыны
Копюрткенге къулакъ асмай
Сепкиль бетте къуванчынен
Ялыны о сейир эте
Ич козь алмай.
Энъсесини бурюшиклер
Авдай саргъан
Кенъ сакъаллы толу бетли
Тургъун къарткъа:
— Баба, бакъса,— деп орьсенлей,—
Бу якътакы ялыларгъа,
— Коресинъми? Қъамыш бурун
Къос-къоджаман комбинат,
Къач йыл эвель,
Кокдай такъыр
Бир чёль эди.
Коресинъми,
Сыраланып тютеп тургъан

Домналарны,
Сонъ йылларда
Ясап къойды халкъ оларны.
Бу ялыдан
Чевре якъкъа
Социализм шавлесини
Сачкъан маяк
Ел косьтере шаркънынъ
Ишчи, койлюсине.
Олар ичюн
Бизим осюш
Къос-къоджаман бир нумюне,
Урьлюк ичюн
Дженк, урушта
Ел косьтергич шанлы байракъ.
Мен эминим
Тез арада ириширлер
Эркин кунъге
Нур сепкенде ёлларына
Бизим якъкъан
Шанлы маяк.

1932.

Я Л Ы Д А

Ель пек хафиф
Денъиз юзю дириль, дириль къалтырай.
Ай шавлеси
Джалдап джурген,
Шавле сачкъан,
Къабурчакънен
Шенъ денъизни ох сырлай...
 О, хафиф ель
 Вакъыт, вакъыт
 Сыйпай меним
 Ойгъа далгъан манълайымны,
 Хафиф ельчик,
 Яш къозудай меннен ойнай тилесде.
Улу денъиз,
 Пек татлы бир тебессюмнен
 кульсе де;
Мен ойлайман;
Бир сырагъа къоюв тилеп,
Акъ кягъыткъа бейит болып тизиледжек
 ойларымны.

* * *

Мен шай этип
Эр бир якътан ойлагъанда барысыны,
Ич дуймадым
Къарт садовник онъ ягъымда токъталгъанын.
Долангъан сонъ чечек, гуллер
Толу болгъан къорасыны.

О оксюрди.
Онъа бакътым.

Хош, беш селям;..

Садовникке берюв ичюн
Пек чокъ суаль тувды башта.
Мен оларны бирден-бирге бералмайман,
утанаман...

* * *

Алд ягъымда сйнакъ денъиз,
Пек сабырнен къоран телкен далгъалар,
Арткъа бакъсам чам орманлар,
Чал сакъаллы къаялар.

Бири йырлай татлы сеснен
зевкълы йырлар.

О, бириси боны тынълай,
Тынълай боны этрафлар.
Мен йыргаргъа къулакъ салып,
Дерен, дерен исефес алып,
Къарап къалдым денъизге.

Шай да болса:
Садовникке берюв керек суаллерим,
Келип, келип къадалалар кенъизге.

* * *

Тап сонъунда
Ирип кетти бу индемез ойыны.
Къарт садовник сёз башлады,
Къашый берип бойнуны...

— Сиз денъизни пек суйгенге
ошайсынъыз,

Саатларнен онъа къарап турасынъыз.

— Пек суемен.

— Шайгъа ошай. Пек къарайсыз.

Санки дерсинъ шу депъизде дюльберликлер

Битеджек, деп къоркъасынъыз...

— Ёкъ, ёкъ эмдже

Ич мен буны ойламаймаг.

Ойым башкъа...

Башкъа тюрю бир фикирнен

къаранамаг,

Бу орьнекли кенъ денъизге,

Ялыдаки эр бир ташкъа:

Билесизми?..

Ялы бою тек адыны

Эшитедик эвеллерде.

Эшитсек де бизлер

анълап болмай эдик

Ялыбою зенгинлигин, къыйметинч.

— Аа!.. деди.

Къарт садовник фикрим больди,

Озь-озюне этип девам.

— Тура. Лякин сенинъ

«Бизлер анълап болмай эдик» деген

Фикринъ бираз бучукъ, янълыш саям.

Сен айткъандай болса эгер,

Я не ичюн шай пек билемиз

Бу ерлернинъ къыйметини,

Мына шимди бу кунде?

— Сёзни больдинъ.

Меним айткъан

сёзлеримде

янълыш булдынъ.

Фикиримни сонъунадже айттырмадынъ.

Сонъу шулай эди меним сёзлеримнинъ:

— О вакъытта сакълы эди зенгинликлер,

Бу ерлернинъ дюльберлиги,

Агъа — буржуй, мырза, князь элинде.

— Булай болса, тура фикир.

Мына сизге кучюк мисаль:

Я 12, я да 13 яшларында бала эдим.

Яш балалыкъ Селли я...

Чала, тапна пек чапышып кеттик биз

Кулюп тургъан ялыгъа.

Таш ёл бою айлянуvgъа тилеми,

Кестирмеден кеттик биз.

Ойнай, куле кете эдик

Ялыдаки индже къумгъа ойнашувгъа

Ойнай, куле кете эдик.

Ялыдаки индже къумнен эркелешкен,

Далгъаларгъа къуваншувгъа.

Кон кетмедик.

Қъаба бир сес — стражник:

— Сизлер къайда кетесинъиз?

Тез къайтынъыз, — демесинми.

Бу къаба сес:

Чынгъардатып къырып салды,

Сабий бала, яш голгюлюми.

Қъан биледи бу къарарда яш коксюмни.

Бу къарарда

Экинджиси чапып, чыкъып

Таш ёл бетке ёлны кесип:

— Яш донгызлар.

Сизге къа, ким ызын берди

Бу ерлерде ойнашувгъа? — деп къычырды.

Орталыкъта тынчлыкъны

Чиркин сеснен, бой-бой сарды.

Эр бир якътан ёл къапалды

Ынтылсакъ да онъгъа, солгъа.

Шайтип тюштик, агъаларнынъ,

Буржуйларнынъ, мырзаларнынъ,

Князьлернинъ бекчи ити панджасына —

Ачув бильмез кыллы пармакъ бир кьолгъа.
Тюштик амма...

Тюшип кельдик...

Далгъаларда, индже къумда
Шеньленеджек о, яш тен
Он орьмели нагайкадан
Алып къайтты —

Коюмизге къанлы бенъ.

Мына бизлер бинъ белянен

Койге къайтып кельгенде

Сабий бала гонълюмде, къуванчларым
ольгенде

Бизнинъ койде тюкян туткъан

Ахмед акъай,

Подвал туткъан Михайлонынъ

балалары,

Жандарма ве башкъалары,

Чанъкильдинен янгъыртаракъ

Ёл боюнда къаяларны

Шейтантойдай тоз чангъытып,

Линейкадан койден чыкъып кеттилер.

Пек билемен, бутюн олар

Шенъ ялыда байрам — сейран эттилер.

— Ана иште, мына мен де,

далгъаларнынъ кимер вакъыт

Кулюшювге ошагъан хош сесинден,

Кимер вакъыт,

Пек ачувлы гурь сесинден

Бу кечкенден хабер алып,

О, кечкенге кыймет кесип

Бугунъки бу урь омюрни

Сонъсыз буюк бир къуванчинен

Ойланаман тап негизден, темельден.

Къарт токъталды.

Мен тынълайман

Кучюк-кучюк далгъаларнынъ,

Ялыдаки индже кѹмнен
ойнашкъанда кулюшини.
Козь огюме кетиремен,
Стражник кѹмчысындан
Аркъалары тиллиленген
Балаларнынъ козяшыны.

* * *

Бираздан сонъ къарт садовник
— Эх!.. деди де, пек курсюнди.
Эм айланып манъа бакъты,
Чал мыйыгъы кыбырданды.
Мен анъладым. О, бир шейге окюнди.
— Неге бойле окюнесиз?

Окюнгеним себеби шу:
Тап яшылыкъта, балалыкъта.
Баурыма пек ерлешкен бу аврулар.

Кунъ энди шенъ болсам да
Хатырласам, кене бирден авуралар.
Балалыкъта энъ кѹванчлы болув керек,
О кунълерим откъа янды.

Мына бунчюн шимдичик де
Бирден-бирге мугъайсына
меним гонълюм.

— Янълыш къартым.
«Балалыкъта энъ кѹванчлы
болув керек, о кунълерим откъа янды»
деген фикринъ.

— Чюнки бизчюн о кунълерде ич ёкъ эди
Кольгесиде кѹванчлы бир омюрнишъ.

Бу пек догъру.
О, вакъытта мына бу кѹм пляжларда
Джуре эди бир къач данс князь огълу,
Я да буржуй баласы.

Бизнинъ ичюн ясакъ эди,
Ялынынъ хош авасы.

Мына шимди саба-акъшам
мен коремен
Яш балалар далгъаларда ойнашалар.
— Афу этинъ!..

Мен оларны корьген сайын
къартлыгъыма окюнемсн.

Мына шимди, эх, шимдичик!..
Бала болсам... Тайлакълансам.
Далгъларнынъ тарагъында
Кирпидайын юварлансам.

Лякин бучы коралмадыкъ биз яшлыкът
Ялы бизден, денъиз бизден
Пек якъында болсада.

Бабам булай факъыр ыргъат
Болгъанындан
Яшай эдик тав башында
Къаялыкът, ташлыкът.

* * *

Бизнинъ лафны бирден бозды
Пулемётдай тасырдагъан катер сеси.
Бирден-бирге джайрап кетти,
Ялыларгъа, орманларгъа, къаяларгъа.
Балаларнынъ къуванчыны
Алып кельген татлы макъам
Бу макъамдан бар тенимде
Къайнай къуванч.

Къуванчым пек буюкликтен бойыныма
Тарлыкъ эте чезик якъам.

Олар йырлай.

Биз балалар совет илин
Парлакъ рушен гуллери
Барымызны хорлукълардан азат этти

Октябриниъ шанлы кунълери.

Олар йырлай.

Биз балалар:

Завод, фабрик, колхоз, совхоз,

Факъыр койлю баласы.

Биз балалар:

Турмай оськен Соцнализм къальбасы.

Олар йырлай:

Биз балалар

Совет илин аскери

СССР турмай осе,

Биз осемиз!..

Олар йырлай:

«Биз балалар — пионерлер.

Елбашчымыз большевиклер

Эм де кениш комсомол.

Эх бахтлы ёл, бизнинъ ёл,

О, улу, ёл, социализм деген ёл.»

Мен оларгъа къарагъанда,

Балалыгъым тазеленди хатырымда,

Сабийликте къай бир вакъыт,

Мезарлыкъта эди меним ятагъым.

Къай бир вакъыт кубреликлер эди къунагъым.

Мына шимди:

Шу къаршымдан отип кеткен,

Эр дакъыкъа, эр кошеде.

Социализм япыджысын пек шенъ эткен

Манзарагъа,

Къатымдаки багъчевандай пек

къувнайман.

Эй, яш несиль!..

Улу енъиш йылларында,

Уйкен къуванч ичерисинде

Яшавынъны селямлайман.

1932.

ДЕТАЛЬ

Кениш бина, юксек таван,
Буюк-буюк пенджерелер.
Шенъ кунешнинъ шавлелери,
був, тютюнден къаранлыкъча,
Бу бинагъа культе-культе тѣкюлелер.
О шавлелер, шакъа этип илишелер.
Деталь ичюн къалып яткъан
литейщикке.

Бу илишов, бу шакъалар,
Аякъ чалып олалмайлар
Эпкин, джошкъун кеткен ишке.
О, отура.
Уфакъ къумдан эвчик япкъан
баладайын.
Лякин къумны тѣкип сачмай
тобандайын.

Тос-тѣгерек этеберип,
къумны сыза.
Къолундаки перчелинен.
Къалып ясай деталь ичюн
Ишке челик эллеринен.
Къалыпларгъа тѣкюв ичюн
Сувдан чѣюн ташып джурген ковшларгъа,
Акъкъан алев тѣкюльгенде вагранкадан.
Учкъунлардай йылдызчыкълар урушалар,
Ковшлардан этрафларгъа.
Шавле сачкъан айдынлыкътан,
Чугъа тюсю диварларгъа.
Колеткилер джувуршалар.
Яш литейщик,
Къолундаки къама киби демиринен,

Пек сакът ясай
Тишли копчек,— шестерёнка
обытны, кечилерин.

Иш тавлы да
Эпкин ишчюн,
Юрек берген сёзлеринен
Зевкънен йырлай, хабер берип,
Пек коп кере кучьлюклерин енгенлерин.
Кучьлю кран кийип ала,
Тонналарнен чёюн сыйгъан
Кенъ ковшны, кенъ чёмючни
Алып кете цехнинъ тап о кошесине.

«— Майна!.. Майна!..»

Деген сада барып етсе кранджыгъа,
Кенъ чёмючни о саркъыта,
Ич сарф этмей къолда кучьни.
Бутюн ишни юклея берип,
Электро къуветнинъ энъсесине,

«— Вира!.. Вира!..»

Деген сада барып етсе кранджыгъа,
Кийип ала кенъ чёмючни кучьлю кран,
Бу вакъытта сарсынтыдан,
Дыр-дыр эте, дивар, таван.

Кран юре,
эне, мине,

Бойын эгип кранджынынъ эмирине,
Аккъъан элев къалыпларгъа тёкюле де
Чевириле обутларнынъ кемерине.

Яш литейщик пек даврана,
Пек тусфаллай, мин къалдырмай,
Деталининъ къалыбына.

«Артыкъ азыр» деген ойдан,
Къуванч тува къальбинде.

Бу бир къалып, азыр олса, эгер,
Иш бунынънен даа битмей.
Япылувчюн невбет беклей коп деталлер.

Яш литейщик бу бир якъта,
О, бир ерде экинджиси,
Корюниште дарма-дагъын,
Чалышсада эр бириси,
Олар ишлей бир истекюн,
бир макъсадюн.

Капиталист техникасын озмакъ ичюн.

Мына биткен кучюк-буюк

Эр бир деталь.

Я балабан, я да кучюк машинанынъ
бир парчасы.

Эр машина социализм бинасыны
осьтюрювчюн челик — сталь.

Буны айта:

Литейщикнинъ иш тавыда,
Бутюн цехни янъгыраткъан
Хош тюркюси, гюрьде сеси.
Буны айта:

Литейщикнинъ къалыбына,
Алев чёюн ташып юрген,
Иш краннынъ гурюльтиси.

Мен динъледим о йырлардан бирисини:
Динълегенде иш краннынъ гурюльтисин,
Динълегенде литейщикнинъ гуръде сесин:

«Норд-ост» кучлюю.
Тозлар чангъый, йырлай отлар,
Ялыларгъа чапкъылалар гурь далгъалар,
Далгъаларны догърап кете бир пароход,
Оны япкъан, ёлгъа салгъан
бизнинъ завод.
Пароходны октем чалгъай
кучлю далгъа.
Мачталары салланалар
онгъа-солгъа,

Винты къавий,

Далгъаларны догърай, бурны.

Машинасы джошкъун йырлай бизим йырны.
Йырланалар енъиш йыры

Бизим йырлар.

Машиналар курешкенде далгъаларнен,
Йырны динълей кенъ ялылар,
юксек тавлар.

Айды достлар янашайыкъ
ишке эпкин,

Деталлерден осип сткеп машиналар,
Гедже-куньдюз, куньдюз-гедже
турмай серпсин,

Бизнен оськен юртумызгъа янъы йырлар.

Бизнинъ тѣккен шу деталлер

токъал олса,

Тынч денъизде биле токътар машинамыз.

Эгер бизим деталимиз сакъат олса,

Йырджы дегиль, сакъав олур машинамыз.

Норд-ост, эссе, эсе берсин

инълетип от;

Къоркъу бильмей биз ясагъан

бир пароход

Айдынъ достлар янашайыкъ ишке эпкин,

Биз ясагъан машиналар,

Заводларда,

Фабриклерде,

Совхозларда,

Колхозларда,

Денъизлерде,

Озенлерде

Биз билемиз!..

Биз ясагъан эр бир деталь,

Социализм бинасычюн

челик-сталь.

1933.

БАСАМАКЪЛАР

I

Дельджан кетти.

Сав-селямет кельгенине къувнай Селим.

Лякин койден айрылудан,

Гонъюлинде осе элем.

Бу кунъ энди,

Тезек, кетек къокъулары,

Денъиштилер, кукюрт, комюр къокъусынен

Эр кошеге кескин бакъа,

Таныш бола буюк эвнинъ:

Мердивени, пенджереси, къапысынен.

Койдеш десенъ уч-дёрт адам,

Мумкюн дегиль корюм кунъдюз

Бунчюн кунълер оте яваш,

Санки дерсинъ оны тарта,

Пек къартайгъан арыкъ огюз.

Къай бир вакъыт ойнен озъ-озюнен,

Лаф эткенде айтып сала:

— Коюм сенден окъув ичюн айры тюштим.

Мен чынълайман,

Гедже-кунъдюз чынъларыныны

Асретинъден ой да джоштым.

II

Куле, куле кунеш бакъа пенджереден,

Чанъ сеси де,

Шавлелернен бирге кире кенъ одагъа.

Селим козюн юмурукънен окъалакълап,

Уйкъусыны силип ташлай чересинден.

Гонълюнде кой сюйгюси.

Козюн тике узакъларгъа.

Шеэр чети.

Экинджи къат.

Уфукъ узакъ. Джайрап ята кенъ къулан чѣль.

Тап уфукъта кенъ бир кузьгю — балабан голь.

Чѣль къалтырай.

Санки дерсинъ занлар къайнай-ойнай,—

дей сагъын!..

Селим эсний.

— Эх тувгъан кой!

Сени энди пек сагъындым.

Тѣшегини тюзеткенде пек хатырлай,

Тазе пичен толу болгъан

арабада юкълагъанын.

Бутюн баарь

Чечегининъ ювшанларнынъ,

Къокъуларын къокълагъанын.

Кой якъында...

Лякин окъув къавий тута,

Кесе меним къачув ёлум.

Койге барып.

Яш улакъдай ойнашувны,

Тилеседе ойнакъ гонълюм...

III

Айдын ода.

Бир чокъ рале.

Пек кенъ тахта.

Ссс чыкъармай бир талебе.

Де, бу якъкъа,

Де, о якъкъа,

Турмай юре кенъ омузлы чымры оджа.

Селимлернинъ козь алдына эр бир оджа,

Бильгилерни богъдай сачкъан сеялкадай

номай сача.

Бирн келе...

Учъ кошелик сызыл сала
Къара бетли кенъ тахтагъа йымшакъ борнен
Оны ольчей,
оны биче.
Айткъанлары анълашыла буюк зорнен.
Оджа къоша арды-сыра:
— Техниканы билюв ичюн эсап керек.
Бу кыйын деп, бакъып турмай,
оны мытлакъ бильмек керек.

Мына кене кельди оджа...
Бираз хафиф,
чот сакъаллы.
Татлы бакъкъан кок козьлери пек акъыллы.
О да башлай...
Хаританы коп анълата
сонъ токътала.

Шу сёзлернен:
— Билесизми?.. техникада бу да
бизден коп алдында.
(Оджа сыкъа Америка мемлекетин
пармагъыны алтында)
— Бар оларны техникада етип, озмакъ,
Керек бизге анъ пек кыскъа
Бир муддетте.

Мына
Кене, кенъ омузлы чымры оджа,
Озь бильгиси анбарынынъ
Къапыларын пек кенъ ача.
Пек коп шейлер айткъандан сонъ,
Нетиджени оджа багълай:
— Инсанларнынъ бизге белли бар тарихы.
Сынфий куреш тарихыдыр.
Социализм там суретте темеллешкен,
Уду девир шу курешнинъ сонъуныдыр.
СССР-ни индустриаль мемлекетке
чевирювчюн,

Социализм къурумыны там суретте
пекитювчюн.
Енъишлерге курешлерни эр саада
Сонъунадже алып бармакъ.
Ич тутулмай оджа айта,
сёзю узай
Селим исе кичерде бир,
Ишлеп тургъан домналаргъа
къувнап къарай.

IV

Бойдан-бойгъа буюк бир зал,
Тизильгенлер шу тезьялар,
Тезьяларгъа пекитильген менгенелер,
Эр менгене къаршысында бир талебе,
осеяткъан чиленгирлер.
Сол къолунда челик кескич,
Онъда чёкюч.
Чёкюч эне эр кескичининъ туйтесине.
Кескич кесе менгененинъ аузынен,
къавий туткъан
къатты демир парчасыны.
Мына бунда
арта бильги, унер эм кучь,
Мында осе,
Бизининъ буюк курешлернинъ
курешчиси.
Элли-алтмыш чёкюч эне бир кереден,
Турмай осе иш ритмасы;
Бу кунь берген бу низамгъа
къавий багълы,
Ярын булар ишлейджек бар ишлернинъ
темплерининъ эп артмасы...
Мына Селим.

Манълайыны тер къаплагъан,
къолунда иш.

Гонъюлинде янъы севги,
Янъы дуйгъу уяндыра
Курешлерде къазанылгъан улу енъиш.

V

Куньлер кече.

Селим осе.

Куньден-куньге турмай осе,
Гонъюлинде янъы дуйгъу.

Бу кунь энди,
Койге болгъан сюйгюлерни,
Уяндырып оламайлар асрет, къайгъы.

Шимди — энди,
Теселлялап янъы кельген аркъадашын,
— Коп ойлялма!..

Ильк кельгенде мѐнде сендай,
Чеке эдим къайгъы, асрет,
Энди кечти бар теляшым.

Аркъадашы къайгъыланым десе эгер;
— Ойле амма, сагъынаман тувгъан коюм.

Селим бере онъа джевап:

— Мында окъув бизим ичюн
Парлакъ куньлер!..
Дегиль олюм...

Кой ич къачмаз.

Окъув, бильги сув четинде чакъыл дегиль,
Фурсат къачса туталмазсынъ,..
Мына буны пек арув биль.

VI

Айдын бина.

Сыра-сыра иш тезьясы —
Тизильгенлер менгенелер.

Пек коп ишчи.

Бу ишчилер арасында:

Низам иле чёкюч ургъан,

Янъы еткен чиленгирлер.

Селим бунда

иш башында.

Эпкин ура чёкючини.

Ударниклик талап эте

ишнинъ эпкин кочюшини.

Селим мында.

Иш башында.

Кокюсинде «КИМ» знакы:

Селим ишисн

Шанландыра

«КИМ» байрагъын.

Селимнинъ шай ишлевине къарап тургъан,

Къыркъма сакъал, мастер Иван;

— Эх, молодец, татарчёнок,

чалыша о!..—

Къолун юмрукъ ясадыда,

Баш пармагъын тикледи де,

Кене къошты,— Этак воо!..

Селим бираз кулюмсиреп.

— Татарчёнок — бу пек догъру, дядя Иван.

Лякин, башта комсомолман.

Мына бунунъчюн бойле эпкин

чалышаман.

1933.

ЕНЪИШ ЕМИШЛЕРИ

Чыккъан эдим

Акъшам устю доланмаккъа,

Эм кетмедим коп узақкъа.

Пек кенъ керип,

Кичкенечик къучагъыны,

Сарды мени кимдир бильмем

Коше башта.

Танышлыкътан ыз къалмагъан,

Не манълайда, не козьлерде,

Не де къашта.

Ким оласыз?..

Бирден-бирге япыштынъыз.

Мен, зан этсем достум бираз

янълыштынъыз?..

Янълышмадым...

Балалыкъта бакъа эдик бирге,

къоюн, чоккъа.

Таз къаяда, Тайгъан бетте,

Акълынъдамы Бобовичкъа

Уюрюльди хатыралар Шайтантойдай

Кечксп кунълер джайрап кетти сары туюдай.

— Оляп, сенсинъ, Абилькелям?..

Мына энди тапып олам.

— Мен олгъан сонъ, эльбет менмен,

Расткельмедик коптен сеннен,

Сени ольди деп айттылар манъа

коптен...

— Ялан хабер...

Мен энмедим къарлы коптен.

Керчектен де сылакъча къар кучлю ява

Пек япыша чыплакъ бетке...

Кучью ельден кыш сувугъы,
Барып кире тап юрекке.

— Келям,— дедим...

Не япайыкъ дувадакъдай
Бузлай, бузлай турып мында,
Ана кино.— Онда ыйыкъ.

Сен тилесенъ,

айды анда...

Очередке къошулдым мен,
Алдымдаки бирисине.

Къарт бир адам тик-тик

бакъып чересине:

— Омузымдан басмасанъыз яхшы олур
эди, балам,

Коръмисизми?.. Мен де сиздай

очереднен билет алам.

О, къарт бирден къарагъанда таныш кельди,
ойнакъ козю

Сёз айткъанда пек мулйим олгъан сеси.
Копке бармай билет алдым деай эттим
Сипирткидай кенъ сакъаллы къарткъа
еттим.

— Афу этинъ!.. Сиз не ерли
оласыз я?..

Пек танышкъа ошатаман,
бельки зая?

— Кашир деген шеэрни сиз билесиздир?..
О ерлимен.

Мен Ялтагъа кельген эдим раатлыккъа.
Шимди кетем МТСке.

Огълумны да (о начальник) корип къайтмакъ
истеймен.

Магъа кельсин деп отурмай
мен вараман.

Алышмадым агъалыкъкъа.

Къарт бу сёзни айткъан вакъыт,

Ленин дайъ къарай эди кенъ коксюнден.
 Он йыл эвель корьген эдим,
 Мен таныдым тек сесинден.
 Демек энди о къарт бугунъ,
 Энъ илери ударниклер ордусынынъ
 бири болгъан
 О вакъытта айткъаныдай
 Ленин дайъ ёлуу кутъкен орден алгъан.
 — Таныш олунъ, деп косътерди
 о къарт бизге бир къадынны.
 — Оля, деди, айтып салды эм адыны.
 Сёз башлады,
 Къартнынъ алгъан Ленин дайъ орденинден
 Сёзден-сёзге авушылды,
 Ленин ольген кунълерине.
 — Афу этинъ.
 Сизни, достлар, мен таныйман,
 Танымайсыз мени сизлер.
 Хатырлатыр сизге мени
 Айтыладжакъ шу къач сёзлер.
 Он йыл эвель сизни корьдим мен вагонда
 Койлюлерге сиз Лениннинъ
 Ким олгъанын айткъан вакъыт;
 Тынълай эдик эм де бизлер.
 Умумий бир шенълик тувды.
 Мазунлешкен шу юзлерде
 Чюнки эписи раат яшай,
 Ишчи-койлю урь илинде.
 Бирн чобан,
 бирн исе ишчилерден, бири ыргъат
 Бугунъ исе юртумызда
 Биз яшаймыз ох... не раат...
 Лампа яна
 Плакатнен лаф этелер шу диварлар
 Бизнинъ шанлы бу омюрнинъ
 Къуванчыны бералмайлар коп асырлар.

Дайи Лениннинъ сёзлерини

Айта бизге плакатлар.

О сёзлерини эда ичюн курешелер коп эмекдар
яшлар, къартлар.

Бу къарарда

Боюныны ал галстук чырмап алгъан

Пионер къыз теляш иле чапып кельди.

Бирден тутты анасынынъ къолларындан.

— Анай, анай!..

Анавы акъай бабайыма ошамаймы,

бир бакъынъыз.

Анасынынъ тюсю къачты

Сонъсыз дерин бир агърыдан.

— Токъта шуны!..

Токъта балам сачмалама!..

Ачувланды пионерге.

Пионер къыз оксюздайын бойнун букюп
кюсюп кетти четче ерге.

— Не япарсынъ? Ады бала.

Акъылына не де кельсе айта сала.

— Ойледир о... деп ташлады...

Къарткъараман сыйпай берип сакъалыны.

Мен ич бир шей анъламайман,—

Четтен бакъып тынълап турмакъ
къыйын бола...

Суаль келип,

Туюмчикдай тарс къадала богъазыма.

Лякин къувет бералмайман авузыма.

Бу къарарда сёзге башлай Абиљкелям

— Айткъанынъыз анълашылмай — себеп неде?

Бираз ачыкъ айтсанъыз сиз,

Анълар эдик буны бизде.

Къадын башта мазун бакъты,

— Нея кызым коптен оксюз

Бу кунъ энди учюнджи кузь.

О вакъытта джан достымны пычакълады,

Кулаклардан «Обиралов» деген донъыз.
Бу къарарда чанъ къакъылды болюнди
сёз,
Кинозалгъа кирмек ичюн ёнельдик биз.

Халкъ къарышты.
Ынтылалар кирмек ичюн кинозалгъа,
Зал ошады поезд кельген
Бир вокзалгъа.
Яваш сёнди электрик лампачыкълар
Тарс токъталды
Балкъуртдайын дувулдагъан
бутюн халкълар.
Келип чыкты «бизим енъиш емишлерни»
адлы журнал,
Картинанынъ баш болюги пек эскирген,
энди тюсю акъчилъ къумрал.
Мына уча къанатларын
пек кенъ керип, безъ къартал.
Мына улый
Тишлерини пек акъшайтын
чонтыкъ шакал.

Къызыл аскер
Онъайтлай къавий тутып сюнгюсини,
Сюнгю узай.
Дондан кечип, келип ете
та Кубаньгъа.
Бу къарарда акъ банданынъ
къалымтыгъы
Яман ошай ель савургъан бош тобангъа.
Сюнгю узай...
О къадалы.
Турнабаджакъ, оракъ бурун
Врангельнинъ юрегине.
Акъ банданынъ энъ сонъунджы
терегине.

Сюнгю бирден чевирилип,
Махно деген добалбашны
Днестрге яман ныкътай.
Сюнгю къала шай къадалып,
Филь ольдюрген сюрю окъдай..
Мамонтовнен Колчак къача.
Интервентлер ордусындан ёкътыр ярдым.
Юденичлер бочалайлар.
Махно иле Врангельге
Мезар олды шанлы Кърым.

Янғы кадр.

Къарт орманлар.
Тёпелери сюнгюдайын.
Къарт Волхва яваш акъа.
Тыныкъ юзю йылт-йылт эте кузгюдайын.
Бу бир ерде,
Къарт Волхва кучью акъа,
Эпкин чапа таштан-ташкъа.
Таштан-ташкъа учурымдан баш ашагъы.
Бир къач адам теодолит невелирнен.
Тешкерелер ялыларны
Бир къач балта пек аджеле дагъыталар
Этрафтакн чалыларны.
Экскаватор срни къаза,
Динамитнен патлай къая,
Бинълеп ишчи пек аджеле,
Таш устуне цемент къоя.

Осип ете электрик станциясы

Тель, динамо.

Кулип бакъа доклад эткен

Толу бетли, серт бакъышлы Графтно.

Мына сизге:

агъач эвли, къамыш дамлы

Кучик койчик

Электрик шавлесинен айдынлана,

Бу койчикте басыкъ эвчик.
Кинозалда акъ экрангъа.
Аппаратнынъ берген ресми,
Къуванчларнен чикильдете къарыкъ сесни.
Чюнки бизим омюримиз кино дегиль
Ресим онынъ тек кольчеси.
Чюнки бугунъ турмай осе,
Бар дюньянынъ пролетарын озъ улькеси.

Келип-кече пек чокъ кадр.
Мийге ташлап терен излер.
Санки дерсинъ кенъ экранда
Тува буюк шенъ йылдызлар...

Къуванаман корьген вакъыт, шанлы девир
япыларын.

Ишчи къолу ачкъан вакъыт,
Гигантларнынъ къапыларын.

Магнитогорск келип ете
Бакъып бойле ойлангъанда.
Бизим «енъиш емишлерин»
Сейир этип тавлангъанда.

Акъ къалпакълы Урал тавы этегинде,
Эмен, юке,

тюзгюн чамлар,
Оба, тобе, кенъ аланлар,
терен джарлар.

Мына янъы япылгъан ёл.

Келе поезд.

Ондан тюше бинълеп адам.

Мен буларны корьген вакъыт къычыраман...

Къуванчымдан эттим чидам.

Кенъ сакъаллы къомшум туртип,

— Олян, айып,— дей,— якъянынъ.

Токъталаман.

Кадр кене турмай кече,
эте дезам.

Мен анъладым, келишпексиз бу япкъаным.
Шайда олса, абайлямай
Абкелямнынъ тизлерине
Къолларымны кучлю йрам.
Янъы кадр.

Янъы кунълер картинада.
Яш домналар

Сигарларын пек савурып,
Куле берип,
Къарай залгъа бу арада.

Тютюн, домна,
Гурюльдеген кауперлер,
Демир ол!..

Къум устюнде пейда ола,
акъкъан чёюн
оттан къызыл къайкъы къол.

Колек шыр сув,
чыплакъ билек
эп юкселе курешлер.
Келе янъы енъишлер.

Экран тола бир кереден

Эпкин акъкъан копик сувнен.
Бинълеп ишчи бельсенелер
Курешмеге Днепрнен.
Куреш буюк...
Оте йыллар.

Пек ударлы чалышалар бинълеп къоллар.
Осип ете буюк тыйнакъ.
Картинагъа мен бакъаман,
Бар буларгъа, достлар олмай
бакъып тоймакъ.

Мына Харьков

Сталинск, Челябинск заводлары.
Коръмесек де биз билемиз,
олгъаныны оларны.
Учъ дакъикъа кечкенинен,

Кенъ кѣпѣдан чапып чыкѣа
бир трактор.
Мемлекетнинъ осюмичюн
эр трактор
бир чокѣракѣтыр.

Бар экранны

Кѣаплап ала узакѣ сыртнынъ хатырасы
Анда ята Беяз денѣиз,
Сол тарафта
Кѣарт Балтыкѣнынъ гурѣ далгѣасы.
Эки денѣиз арасында чыплакѣ кѣая,
Темиз джамдай ялтырагѣан буюк
голлер

Уйирим-уйирим
батакѣлыкѣлар, аланлыкѣлар,
Тѣпелери булутларны тарап тургѣан
орманлыкѣлар.

Яваш-яваш

Эки денѣиз ал сызыкѣнен
Кѣол узата бир-бирине.
Янѣы адым адымлана халкѣ

омюринде,

Урѣ эмекте — шан ишинде
Кунѣлер кечип денѣишиле
коп кишилер.

О, ал чизги — буюк канал,
Илк пароход магѣрурланып
кечип кете.

Тюрленгенде беяз экран,
О, каналда олгѣан ишни
корѣмек тилеп,
Бинѣнен козѣлер оны куте.

Стратостат

бирден-бирге йырлап уча,
Кучюклеше кеткен сайын.

Кокте булут олмасада,
Кобелекдай кокке сипъе
коръмек кыйын...

Юксекликни айткан адам,
Он докъуз бинъ метрогъадже турмай арта
Бу аргуздан догъган кюркю,
Коп юрекни тутуп тарта.

Къомшу къадын пек орьсенлеп:
— Патламаса яхшы эди..
Неля къоша...

— Неде кюркюнч...

Къач дакъикъа кечкенинен,
Кинозалны чырмап ала сонъсыз къуванч.
Бу вакъытта Неля куле,
Халкълар куле...

Мен де кулем къуванчымдан.—

Прокофьев залга къарай..
Зал къол чарпа,

Шапылдылар уча меним авучымдан.

Авучынен къапаталар къулакъларын,
Янымдаки бир къач адам.
Абайляйман,
Анълашыла къолларымы кучлю чырпам.
Насыл этип чырпмайым шай?..

Корьген вакъыт буюк енъиш

емишлерин!..

Бутюн тарих коралмагъан,
Большевиклер эльде эткен енъишлерни.

Кадр кене денъишиле.
Москвадан автомобиль, автобуслар
чыкъа ёлгъа.

Барып къайтмакъ ччюн узакъ
Къара-къумгъа.

Явун, чамур, ель, фуртуна
токътаталмай,

Машиналар чевик кете

ынтылалар алдгъа-алдгъа.

Кенары ёкъ, къум чёлюнде,

Кочип юре фуртунадан къум далгъасы.

Кеткен керван тиз чёкслей,

ерге ята деведжилер.

О токътамай.

Керван дегиль, машиналар колоннасы.

Кенъ экрандан кенаргъа ич чыкъмаса да

Москвадан тап Ташкентке келип ете,

Сейирджилер кинозалдан тышкъа чыкъмай,

О, ерлерни сейир эте

Юн халатлы

Косе сакъал кулип бакъа.

Неля сорай:— Бу адам ким?

Къазахстан чёллеринде

Кочебелер арасында сельсоветте

Реис олгъан Джемал Аким.

Неля разы...

Кадр уча яман тез-тез.

Эр шеэрде, эр созхозда,

Эр бир койде, эр колхозда,

Колоннаны селямлайлар,

«Хош кельдинъиз» сёзлеринен плакатлар.

Кулер юзнен эм истекнен,

Плакатны язып аскъан

СССР-нинъ эр еринде.

Социализм бинасыны къургъан халкълар.

Шай дегендже,

Баку, Тифлис, Ростов, Харьков

артта къала.

Москванынъ ишчилери

Сокъакъларда толущалар,

Козьлер бакъмакъ истесе де,

Бу къарарда картиналар авушалар.

Кадр кете

Келип ете рушен Кърым.

Пароходдан бакъкъандайын,

Козетемиз ялы бойын.

Судакъ, Ялта, Чайыр, дюльбер

Воронцовнынъ дворцы,

Балакълава тавларынынъ телесинде

Джинеvizлер къалесининъ харабеси.

Яры чыплакъ бир чокъ адам,

Джайрагъанлар къум ялыгъа,

Къой сюрюси джайрагъандай

Олар залгъа бакъып куле

Кинозалда адамларнен ойнагъандай.

Бу къарарда мен коремсн

бизим къартны,

Яры чыплакъ адамларнынъ арасында

Къатымда къарт башын эге,

Залда олгъан адамлардан утангъандай.

Мында пек коп дом отдых, санаторий,

Савлукъ берген бирер чокъракъ.

Эр бириси СССР-нинъ ишчисине-койлюсине

Кенъ ачылгъан шанлы къучакъ.

Мында келе бинълеп адам

Эр бир якътан:

Савлукъ сувы иче олар

Шифа берген бу чокъракътан.

Мына энди:

Кок тумашы йыртып бакъа

Къамыш-Бурун.

Девлет маден заводынен,

Енъилете яш Кърымпынъ яш омюрин.

Кенъ ялыдан къарап тура

Янъы оськен таш биналар,

Бу ялыда акъшамлары,

Электро-йылдызчыкълар шенъ

яналар.

Бу бир якътан залгъа къарай,
Керчь заводуьн домналары учь эгиздай.
Этрафында паровозлар джувуршалар,
Пышнап-могреп, дев-огюздай.

Мына Муслим, дюнки ыргъат,
Паровозны айдап юре.
Чёюн толу ковшларны,
Паровознен алдгъа сюре.

Лаф эткенде дуймай къалдым;
Аглофабрик, Ташкъазгъаннынъ
отъкенини.
Керчь якъларын кенъ экранны,
энди ташлап кеткенини.
Кадр кене ызлы кете,
Кече пек чокъ шеэр, койлер,
Айырылмай бар оларгъа,
Бакъмакъ истей джумле козьлер.
Колхозларнынъ ярашыкълы шенъ
омюри,
Толкъунлана ызандаки онъ
башакънен,
Колхозларнынъ пек коплери
чырмалгъанлар,
Без памукъ — акъкъушакънен.

Совхоз чёлю, кенъ тогъайлар,
Семиз атлар, тракторлар,
Чапып кече кенъ экрандан.
Эр бириси енъишлернинъ,
Энъ балабан бир емиши.

Мен буларгъа къарагъанда,
Пейда ола козь алдымда озь мааллемнинъ
Сонъсыз буюк денъишюви.

Чобан Осман, бугунъ Нарком.

Ыргъат Вели профессор.

Мына насыл осип етти,
янгъы омюр.

Бу осюшни, денъишювни,
Бизге япты буюк шанлы
Ал Октябрь.

Кадр ксте.

Яваш айта.
Бизим юртнынъ эр еринде,
Оськенини ударниклик.
Эр ишчини юрегинде,
Мытлакъ олув бир ударник.

Мына Москва,
Калининнинъ кабинети.
Бир чокъ адам сыралангъан,
Этрафына ударниклер къоралангъан,
Калининнинъ чымры эли,
Винтлеп такъа,
Къай биревининъ кокюсинс,
«Урь эмекнинъ байрагъыны»,
Къай биревсин кокюсинс
«Ленин дай» орденини.

Экранда эп къараманлар,
Даим огде ударниклер.
Бу кутъленинъ этрафында,
Турмай осе нидже бинълер.
Чюнки онынъ якъын досту,
Эм устасы, эм оджасы
Улу дай буюк Ленин!..

О, косьтерген мисалинен,
Бизге берген огютинен
Курешлерде, енъишлерде,
Кенъ ачылды янъы он йыл къапылары.
Мына шимди бизим юртта,
Даа эпкин турмай осе,
Социализм япылары
Янъы енъиш емишлери!..

1933.

Д Е В И Р...

Ишке кетмек ичюн миндим

Вагонлардан бирисине.

Шашып къалдым къаршымдаки

Къарт адамнынъ кенъ омузлы кевдесине.

Поезд кете пек салмакънен

Агъыр-агъыр тонъкъулдаша копчеклери,

Кими ята, кимиси де лакъырдыда.

Базы бирлер сейир эте.

Янъы оськен биналарны, эвчиклерни,

Поезд энди якъынлады

Агломерат фабрикагъа,

Къарт серт бакъты,

Бакъкъаныдай командирнинъ

оператив харитагъа.

Эм къолуны узатты да,

Пенджеренден къаршыдаки обаларгъа.

Бирден деди:

Акъ бандитлер бу ерчикте,

Бизни алды къамачавгъа.

Къартнынъ бети пек тюрленди,

Кенъ сакъалы сакълаялмай къайгъысыны,

Бираз даа-юкселтерек гурь сесини;

Николайнынъ чеккенлери

Бу кунъ биле акъылымда,

Ана анда олгъан бу иш,

Бу кунъ биле хатырымда.

Кимдир бильмем:

— Насып бир иш?— деп сорады

Кедерленген къартнынъ бетин,

Бираз даа гъам чырмады.

— Билесиз я!..

Бинъ докъуз юз он докъузнынъ бааринде,
Акъ банданен курешювчюн
Партизанлар пейда олды.
Бу этрафнынъ койлеринде.

Яваш-яваш таш къазгъанда топландылар,
Ишчилернен пек коп койлю, батрак, факъыр.
Курешчилер тилемеди,
Акъ бандагъа олув акъыр.

Артыкъ акълар саргъан эди,
Таш къазгъанны от алкъанен,
Разведкагъа чыкъкъан эдик Николайнен,
Ач козюпъни, юм козюпъни,
Алдав иле якъалады бизни акълар.
Янбашларгъа, омузума юкленди
Юкленди коп авурулар,
Сепимизни берген вакъыт
Яш офицер нагайканен.

Николайны олар асты,
Столбагъа энегинден,
Бу узюльди,

Кене асув ичюн ченгель баткъан
вакъыт тири тенге,

Кескин аджджы сеслер къопты
Сары сувнен къан фышкъырды
Николайнынъ хор тенинден.

Сонъ тюшюрип,
Тири тенге чакъы иле къозгъалады бириси
Беш кошели йылдыз ресми.
Акъ джанавар туз сепкенде бу ярагъа,
Коп ерлерге эшитилди Николайнынъ
аджджы сеси.

Тик-тик бакъып бир офицер манъа деди:

— Бар анда да сёйле хабер.

Эр бириси теслим болсын,

Тилемесе «товарищ»дай олюв эгер.

Олар мепи озгъардылар
Тап кѳобагъа кетирдилер.
Мен кѳобагъа киргенден сонъ
Джанаварлар буюк кулъкю котсрдилер.

Поезд келип станциягъа токѳтагъанда,
Хатыранынь лампасы да бирден сѳнди.
Биз вагондан тюшкен вакъыт деди,
— Бу кунъ энди кулюшелер корьгенимизни
биз айткъанда.

Коплер бильмей. Насыл этип
Кѳуртардыкъ биз акъ бандадан ульксемизни.
— Догъру дегиль — дедим кѳарткъа,—
Коплер дегиль, азлар бильмей...

Коплер биле:
Сиз о вакъыт, о куреште,
Пекиттинъиз,
Бу, бу кунъки ударниклик темслини.
Осип джетмез эди кѳартым,
Бу биналар, бу заводлар,
Чѳллерни де бу кунъ кене,
Джырым, джырым, джыртар эди
Шу меджалар,
Коп эмекдар анъламагъан болса эди
эмслини.

Кѳарт айлянып магъа бакъты,
— Эбет, эбет, догъру,— деди...
Бу сѳзлернен кенъ сакъалы
Дюльберлешти, гъамы сѳнди.

1933.

КОНСПЕКТ

Йыллар отти,
Пек тез отти
Алчакъ учкъан булутдайын.
Бу омюрим отип кете
Пек балабан походдайын.
Ыргъатлыкъны менден алды
Ленин къургъан къурулышнынъ
Рабфак, ВУЗы.
Мендай осьти Яш Кърымнынъ,
Ыргъат олгъан, ишчи олгъан,
Нидже яшы, нидже къызы.

1934.

Г Ъ У Р У Р Ы М

Раатлыкъ кунюмде кезмекчюн эвимден
Чыкъя да бой-бойгъя доланам шеэрни.
Ярыкъ кунъ зевкъ-сефа догъура гонъялумде,
Хош келе хафиф ель сыйпаса черемни.

Ава саф, тереклер саллана джилъвенен,
Юрегим нльк бааръ, сарына чуменнен.
Эр коше башында яны эв юкселе,
Оларгъя бакъмасы манъя пек хош келе.

Бу ерде бир сарай, биз яптыкъ бель бувып,
Сарайгъя эр данч къадынлар келелер.
Къайталар багърына баласын пек басып,
Юзлери шенъ-шатыр къуванчен кулелер.

Бу эвде ясли бар, манълайы — нурлу ай,
Пек таныш эр ташы якъын джан достымдай.
Кучючик балалар осерсиз тез кунъде,
Бизге де тешеккюр тапарсыз гонъюльде.

Бу ерде больница, турышы пек дюльбер,
Мерамет, шефакъат топ-толу эр ери.
Дюнъяда инсандай мал, мелял ич ёкътыр,
Биз ичюн алтындан къыйметли эр бири.

Бу ерде гемидай эйбетли бир мектеп,
Осьтюрдик биз оны айбетлеп, къыйбетлеп.
О шимди чевреге шавле-нур сачмакъята,
Гъонджелер гуль олып ача бу оджакъята.

Эйбетли гемини анъдыргъан биһа тынч,
Санки де ял ала раатлыкъ кунюнде.
Бу ерде осьмекте, балабан, сонъсыз кучъ,
Балалар къарамаһ олалар кунъ-кунъден.

Биз яптыкъ оларнынъ эр бирин диварын,
Дюльгерлер тешеди кузьгюдай полларны.
Сылавджы кийдирди оларнынъ акъ тонын,
Бояджы безетти козь-къашы, яһагъын.

1938.

КОКЛЕРНИНЪ СУЛТАНЫ

*Советлер Бирлигининъ Къараманы
Амет-Хан Султангъа.*

Яш йигит, бой-посты

Алупка сельбиси,

Кърымнынъ баарин изи бар юзюнде,
Бойдан-бой тизилип нур сача коксюнден
Орденге айлангъан Ватангъа севгиси.

Мавы кок юзюнде слъдай тез юкселе
Къанатлы атына айланып яш пельван,
Булуттан юксекте гъурурнен долангъан
Эйбетли къаргалны анъдыра эр кеске.

Козълери денъиздай пек терен маналы
Кулюши баарьнинъ муляйим сабасы.
Коксюнде интикъам ве очьнинъ далгъасы
Коклердир батырчюн шан-шереп мейданы.

Ватаннынъ къалкъаны — къанатлы къараман
Коклернинъ султаны Ватаннынъ шаны.
Бугунъ сен юксельттинъ тувгъан халкъ шаныны
Дюнъяда сен ичюн энъ азиз шей Ватан.

Ватаннынъ сакъчысы — учуджы яш арслан
Челиктен къанатынъ эбедий сынмасын.
Ур джеллят фашистни, ич бири къалмасын,
Советлер эвляды — яш татар Амет-Хан.

1943.

МУРАДЖААТ

Университет, институт бинасыны,
Яраштыргъан яшлар, кызылар — студентлер.
Алув ичюн илим ве фен кълессини
Аяманъыз кучь, кълуетни, эй йигитлер.

Яшчагъымда мен де ВУЗ-да окълур эдим,
Коридорлар бою чапып юрер эдим.
Яшлыкълъ кълэдрин мен бильмедим. Сокълур олдым:
— Яшлыкълъ— сонълсыз!— дер де гъламсыз юрер
эдим.

Мегер дейим яшлыкълъ адлы бол гъланнимет,
Йылдырымнынъл омрюнден де кълыскълэ экен.
Яш чагълынълда эр дакълкъагълэ этсенъл урьмет
Кулюмсиреп сонъл алдынълэ чыкълэ экен.

Яшлыкълъ кълэдрин мен бильмедим пешман олдым,
Кълартлар деген: «Сонълки пешман башкълэ
душман»

Буны айтам, деп кълалемим кълолгълэ алдым,
Меджбур этти бунълэ мени, достлар, видждан.

Яшлыкълъ чагълы бол гъланнимет экенини,
Бильгенимде кълолдан фурсат кълачмаз эди.
Бугунъл нсе кълайгълылы ой къларт тенимни,
Атеш кольмек киби кълымтап сармаз эди.

Эгер сизге айтмай кетсем бильгенимни,
Юрегимде даим январ аджджы кълайгълы.
Кезап киби бу дерт якълса гонълюлимни,
Омюр билля козьлериме кирмез уйкълу.

Эр бир анъни кѳорчаланъыз козь бебекдай
Олмасын, деп, сонъки пешман, башкъа душман.
Адымланъыз истикъбалъге ич ёрулмай,
Даа дюльбер рушен олсун, деп, урь Ватан.

Сизни беклей ана-Ватан, студентлер,
Китап, къалем даим олсун ёлдашынъыз.
Сизни беклей шахта, завод, кой ве кентлер,
Ленин даий фикри олсун ёлбашчынъыз.

Партиямыз ёл корьсете енъишлерге,
Давет эте, сизни достлар, гурьде сесим.
Гъайрет этип джюльде алынъ курешлерде:
— Шан ве шериф сизге!— десин коммунизм.

1955.

УЛУ ЕЛДА

Ёлларнынъ тозунда, ёлларнынъ боюнда,
Чокъ юрдим, доландым, о куньлер ойымда.
Узакъкъа созулып кеттилер кенъ ёллар,
Уфукъкъа — шавлеге еттилер кенъ ёллар.

О вакъыт нур сачкъан нокътагъа талпындым,
Парлакъ нур кунешке дёнгенде тапылдым.
Кунешнинъ сыджагъы ысытты коксюмни,
Кёрлыкътан къуртарды пердели козюмни.

Ачылгъан козюмнен, ысынгъан коксюмнен,
Далгъалар сесини анъдыргъан сесимнен
Йыр тизип ёлландым ёрулмай эп огге,
Къуванып баарьдай безенген омюрге.

Елумыз пек улу, сонъуна якъынмыз,
Бу ёлнен адымлай магърур, урь халкъымыз.
Коммуна кунюне етмесем сизлернен,
Мезаргъа кирермен мен ачыкъ козьлернен.

Достларым о куньге сиз барып еткенде,
Инсанлыкъ энъ буюк байрамлар эткенде.
Аджеба анъармы экенсиз сиз мени,
Куреште йыр олгъан атешли сёзюмни?

1955.

О Д Ж А

Ана-баба ичюн эвлят — джан парчасы,
Омюр багъын яраштыргъан къырмызы гуль.
Ана-баба эвлят ичюн бахт толу ёл,
Истек, уют — истикъбальнинъ гуль багъчасы.

Ана-баба бир кунъ, оджа, теслим эте
Къолунъызгъа юрегининъ парчасыны.
Яш балагъа шад истикъбаль къуджакъ кере,
Сиз чезгенде илим ве фен богъчасыны.

Эй сайгъылы оджа, сизни ич унутмай,
Окъув бильген, къолда къалем туткъан киши.
Яш юректе ачкъан гульни къырав урмай,
Бир кунъ келип етишсе де омюр кышы.

Энди чокътан мектеп чагъы торуныма
Мирас къалды, сач-сакъалгъа акъ къар ягъды.
Азиз оджам, сиз яшайсыз хатиримде,
Сизнен бирге ойгъа тюше мектеп чагъым.

Эгер дейим фен ве илим олмасайды,
Ич бир атом ачмаз эди озъ сырыны.
Сизинъ берген отъкюр къалем олмасайды,
Чолакъ къолум язмаз эди бу шиирни.

Оджа деген ад не къадар шеревфи нам,
Бинъ сайгъынен оны анъа эр бир инсан...
Оджа намы берди бугунъ манъа ильам,
Азлыкъ этер шиир дегиль язсам дестан.

Расткелишнен корьсэ эдим сизни оджам,—
Миллион киши арасында таныр эдим.
Чин юректен сизге этип бинъ итибар,—
Мен тиз чёкип кьолунъызны алыр эдим.

1957.

ЛЕНИН БАЙРАГЪЫ

Эки башлы къартал къанат кергенде,
Русиеде зулум укум сюргенде,
Эмекдарлар акъ-укъукъсыз юргенде,
Танъ нуруны сачты Ленин байрагъы.

Керван киби отти айлар ве йыллар,
Курештилер акъкъы ичюн ёкъсуллар,
Ачып берди енъишлерге кенъ ёллар;
Агъыр кунъде бизге Ленин байрагъы.

Ленин ольди бизнен къалды Партия,
Олды халкънынъ ёлбашчысы даима,
Ленин сызгъан ёлнен бардыкъ эп алдкъа,
Ёл косьтерди бизге Ленин байрагъы.

Фашист адлы къанлы джеллят бир гедже,
Урь Ватангъа уджюм этти бандитджс,
Халкъ айланды ич енъильмез бир кучъке,
Юрек берди бизге Ленин байрагъы.

Тиз чёкмедик къанлы фашист алдында,
Юртым кене барды Ленин ёлунда,
Коммунистлер юрди сафлар алдында
Шавле сачты бизге Ленин байрагъы.

Куреш дженкте тельчеленген, шан алгъан,
Улу байракъ кольгесинде чокъ инсан,—
Азат олды къарсанба эм белядан,
Бахт кунеши — улу Ленин байрагъы.

Бугунь Ватап коммунизм ёлунда,
Миллиард досту сафларынынъ алдында,
Бараятыр къавий тутып къолунда,—
Сёнмез факел — дай Ленин байрагъын.

1957.

МОСКВАМ

Москва... Москва севгили шеэрим,
Кене де чапкъалап юремен мен сенде.
Хатыргъа кельгенде яш чагъда кунълерим,
Рабфагынъ эм ВУЗынъ тазере зеинде.

Докъуз йыл багърынъда тувгъан бир баланъдай
Ысындым, балкъурттай топладым эп бильги,
Сен мени айбетлеп сезгили баланъдай,
Сютюнънен беслединъ, осьтюрдинъ сен мени.

Мен бугунъ юргенде сокъакълар боюнда,
Чокъ ерни бильсем де, танымай къаламан,
Булутнен аралаш сарайлар огюнде
Яшлыгъынъ коре де, ойларгъа даламан.

Энди сач-сакъалым агъарды къар киби,
Сен деликъанлы йигитке ошайсынъ,
Инсанлыкъ бахтынынъ къурумаз чокърагъы,
Кене де шефкъатнен башыны охшайсынъ.

Бар дюнья тааджип этмекте кучюнъе,
Кенъ кокте корьгенде сен якъкъан йылдызны;
Яшлыгъынъ яшартты, Москва мени де,
Къуванчымы ташкъанда яздым бу къач сёзни.

Москва, Москва юремен мен сенде.
Мени де осьтюрдинъ тувгъан бир баланъдай,
Яшлыгъынъ, кучюнъни кене де корьгенде,
Къуджакълар опемен мен сени анамдай.

1959.

ТЕШЕККЮР

Эки дюнъя, эки ёл — эки омюр:
Бири парлакъ кунешдай, бири комюр,
Парлакъ омюр тавлана куньден куньге,
Къара омюр адымлай хор олюмге.
Он едиде догъгъанда янъы аят,
Оны богъмакъ истеди къара афат,
Енъалмады — енъильди эски дюнъя,
Къанлы къасап эсабы кетти зая.
Къурдыкъ парлакъ омюрни севе-севе,
Юректеки Ленинге севги иле.
Яраштырдыкъ, сюз бердик ана юрткъа,
Къол бирликнен чалышып яш, къарт-къурткъа.
Ленин язгъан ильамлы Програма
Чевирильди яшавгъа курешлерде:
Завод осьти, юксельди бинъ бир домна,
Гуль багъчадай ярашты къыртыш ер де.
Бу енъишлер емиши — социализм,
Бизни тезден кутъмекте коммунизм.
Къара омюр такъдири бинъ беш бетер,
Тезден онынъ башына олюм етер.
Ленин берген къалемнен Партиямыз
Язды янъы, ильамлы Програма,
— Даа парлакъ олсун, — деп, — аятымыз! —
Къуванынъыз бунъа халкъ, Ватан анам.
Шаркълы, гъарбли эш достум, огълум, кзызым,
Мен де сизнен етермен улу куньге.
Къуванч, севинч бахт йырлары отъкюр сёзюм
Чин юректен: — Тешеккюр, — деп, — Ленинге.

1959.

ГУЛЬ

Бир-бирини севгенде эр бир инсан
Ашкъыны бильдирип багъышлай къатмер гуль.
Бу адет мирастыр бизлерге эждаттан,
Баарьдай безене гуль такъкъан эр гонъюль.

Дейлерки:

къара гуль нефреттен хаберджи
Сары гуль сагъынув, асреттен хаберджи.

Дейлерки:

къызыл гуль къуванчтан хаберджи,
Без гуль саф севги — чынлыкътан хаберджи.
Авасы хош олгъан, кунеши бол олгъан,
Кенарсыз чёллери бем-без гуль толгъан
Бу топракъ озь огълунъ анамыз — урь Ватан.
Октябрь байрамы — къуванчлы шенъ куньде,
Къолунда акъ гульнен баш эгип огюнъде,
— Апайым, биль сен, — деп, яш гонъюль
Урьметнен узата санъа сют без гуль.

Бир гульки,

кунешли топракънынъ байлыгъы,

Бир гульки,

урь юртинъ севги ве сайгъысы,

Бир гульки,

улу юрт кучюне кучь къоша,

Бир гульки,

корьгеннинъ козьлери къамаша.

Бу гульде акс эте эждатлар адети,
Бу гульде топлангъан севгимиз къувети,

Бир дегиль юз миллиард сют без гуллерни,
Багъышлай Ватангъа азат халкъ эллери.

Бем-без бу гулни такъ, анай, кокрекке.
Акърансыз севинчлер ер тапсын юректе.
Санъа саф севгимиз кузгюси — без гуль.
Сайгъымыз эбедий инан ве эмин ол!

1959.

ИШКЕ КЕТСЕМ

Пыр.

Ишке кетсем сен кьаласынъ бакъып артымдан,
Мен кунъ бою чыкъармайман сени акъылымдан.
Иш башында, козь алдымда турасынъ кулип,
Ишке ашкъым аша — таша сени шенъ корип.

Севги, достлар, инсан ичюн ильам чокърагъы,
Дженк — урушта, куреш — иште, енъиш байрагъы.

Япкъан ишим яхшы чыкъса кьувана гонълюм,
Багъышлайман оны санъа джандан севгеним.
Сен де оны багъышлайсынъ ана-Ватангъа,
Ярынки кунъ тез кельсин деп даа якъынгъа.

Севги, достлар, инсан ичюн ильам чокърагъы,
Дженк — урушта, куреш — иште, енъиш байрагъы.

Ян — янаша адымлаймыз ярынки кунъге,
Тезден барып етиширмиз улу дюгюнге.
Улу дюгюн — коммунизм — бизим бахтымыз,
Парлакъ ёлда севгимизден кьует аламыз.

Севги, достлар, инсан ичюн ильам чокърагъы,
Дженк — урушта, куреш — иште, енъиш байрагъы.

Ашкъ ве севги юреклерни чырмал алгъанда,
Джан тувгъаным, санъа севгим кучлю янгъанда,
Севгимизнинъ байрагъыны юксельтип кьолда
Истикъбальге адымлаймыз бахт толу ёлда.

Севги, достлар, инсан ичюн ильам чокърагъы
Дженк — урушта, куреш — иште, енъиш байрагъы.

1959.

СЕНИ КОРЬДИМ

Сени корьдим, сени севдим,
Сен бахтияр эттинъ мени.
Бааръ киби безендирдинъ
Къуванч бильмез гонъюлимни.
Аятыма келип кирдинъ,
Яшав ичюн къувет бердинъ.
Юрегим тынч, омрюм — шенъ,
Гъайып олды къасвет дертим.
Къайда барсам, къайда юрсем,
Ад-эсапсыз дюльбер корьсем,
Ярем сени мен сорарман,
Ич ёрулмай эп арарман.
Сени корьдим, севдим сени,
Къувандырдынъ ярем мени,
Бааръ киби яраштырдынъ
Бахт дерьясы — омюримни.
Омюрим шенъ, юрегим — тынч,
Мени сарды сонъсыз севинч.
Мени кене асрет сарса
Яшап олмам дюньяда ич.
Эгер дейим сенсиз къалсам,
Кене асрет дертке далсам,
Даим сени мен анъарман,
Тар табуткъа биле ятсам.
Сени корьдим, севдим сени,
Сен бахтияр эттинъ мени.
Бааръ киби безендирдинъ
Севда саргъан гонъюлимни.

1959.

ТОРУНЫМА МӨКТЮП

Мераба,
Ярыннынъ кишиси — торуным,
Къуванчнен тилиме аламан адынъны,
Феранен келерки шень-шатыр омюринъ
Бильмединъ, бильмезсинъ элем ве гъамны.

Элемсиз юзинъ хош, булутсыз кок киби,
Коксюнде чырпынгъан юрегинъ кунешдай.
Фаркъы шу: Къуванчынъ уфукъкъа къавушмай.
Ватан дей: Яш несиль бу аят эбедий.

Яш несиль яхшы биль, урь Ватан тюневин
Душманлар виране эткен бир юрт эди,
Ватангъа севгимиз бизлерге кучъ берди,—
Дженклештик, ер-ексан эттик яв эвини.

Энъ агъыр кунълерде тюшмедик теляшкъа
Партия бизлерде осьтюрди йигитлик.
Лениннинъ онъ къолу корьсеткен ышыкъкъа
Ынтылдыкъ,— урь юртны Гулистан биз эттик.

Гулистан гъонджеси мен санъа бакъа да,
— Ничюн шай эрте догъдым?— деп ойланам...
Пешманлы ойымны мен четке ата да,
Кечирген снъишли омрюме къуванам.

Къуванам, Лениннинъ сёзлери къулакъта,
Янъгъырап, о бизни чагъырды курешке;
Фронттан фронткъа адымлап ай, афта
Етиштик инсанлыкъ баари — снъишке.

Бугунь де япъыдан снъишлер китабы
Язылды эр сёзю партня хитабы.
— Мына бу иш олсун,— дедими партия,—
Торуным ильамлы сёз кетмей ич зая.
Торуным, сен бугунь аля яш баласынъ,
Сол къолда китабынъ, сагъ къолда къалеминъ.
Сен улу китапнынъ терен, бай манасын,
Анъла, биль!— Эр сёзю олсун баш эмелинъ.

1959.

БИР ЗАЛДА

Балабан зал, бинълеп адам топлангъан,
Барышыкъны севгенлернинъ меджлиси.
Озь фикрини айтмакъ ичюн сёз алгъан,
Корьсетмеге дженкке нефрет кучюни.

Бир арада башы чап-чал сестра
Къол араба сюйреп чыкъты санагъа.
Коляскада къол, аякъсыз бир киши,

Дерсинъ алев сача кескин бакъышы.
— Мугъайтыр,— деп, бакъманъыз козь кыядан,
Бакъынъ меним бу алыма дос-догъру.
Сагъ-селямет догъган эдим анамдан,
Мен де эдим анайымнынъ бир огълу.

Мына шимди эки аякъ, бир къолсыз,
Мен ятаман арабачыкъ ичинде.
Дженк истеген «Янки»ге ёл берменъиз,
Титресин о нефрегинъиз кучюнден.—

Сёз токътады бу вакъытта сестра
Мунарлангъан козьнен бакъты этрафкъа,
Колясканы корьсетти де деди о:
— Дженкнинъ манъа берген бахты — мына бу!—

Зал тым-тырыш, дерсинъ, бом-бош бир сахра,
Юреклерде дженкке нефрет эп арта.
Арабачыкъ кене сёзге башлады,
Буюк залны от, атешке ташлады.
Сагълам къалгъан онъ къолуны пек саллай
Демир дёге дерсинъ, саңдал устюнде,

Эр бир сёзю тюшэ залгъа бомбадай,
Дерсинъ денъиз толкъуилана коксюнде.

— Алым агъыр, лякин яшав истеймен,
(Эр кес ичюн яшав балдан пек татлы)
Достлар сизге чин юректен мен деймен:
Дженкни енъер, барышыкънынъ къувети.

Буюк кенъ зал бирден турды аякъкъа,
Къол котерип сёз берди, ант ичтилер.
Эр бир киши ошай шанлы солдаткъа,
Сёз бирликнен дженкке ксфин бичтилер.

1959

ВОЛГАДА БААРЬ

В. И. Ленинниң догъгъан кунюне.

Волга, Волга, сейир эттим бааринъни чокъ кере,
Лякин аля баралмадым Симбирск шеэринъе,
Коръсе эдим меним ичюн энъ мукъаддес шеэрни
Сонъ ольсем де мен энъ бахтлы саяр эдим омрюмни.

Бу шеэрнинъ эр ташында улу Ленин изи бар,
Анда догъды, анда осьтю инсанлыкънынъ баари.
Волга, Волга бармы экен сенинъ киби бахтияр?
Сенде гульдай ачты бизим эркин аят саари.

Баарь кельсе къызлар киби безенесинъ, къарт Волга,
Ашып-ташсанъ сен ошайсынъ башы-сонъу ёкъ ёлга.
Ешерселер къулан чёллер, сыкъ орманлар, тогъайлар,
Волга, сенинъ дюльберлигинъ сыгъмай ич бир акъылгъа.

Ильк баарыннъ хаберджиси — эвдай бузлар ялдайлар,
Ялдашкъанда ойнашалар, «Оп» туралар асавдай.
Бу леваны коръген киши омюр бою унутмай,
Буз кочкенин къарагъанлар бакъып-бакъып тоймайлар.

Парлакъ кунеш, кучлю ташкъын анъдыралар Ильични,
Волга, сенден алды Ленин, ич бой ёгмез, шу кучъни.

Сен юзлернен озенлерни багъырынъа баскъандай,
Ленин халкънынъ истек, къайгъы, ойларыны топлады.
Къарсанбалы бинъ бир седни йыкъты, алдгъа атлады,
Халкъ бахтычюн ичкен анты кучлю эди ташкъындай.

Буюк акъыл, терен фикир даим сача нуруны,
Иритти о къарт тарихнынъ балта кесмез бузуны.

Коммунизм куньлерини шу нур иле кѳурамыз.
Бахтлы эмек ичюн юртнынъ огълуны эм кѳызыны.

Волга бугунъ кснѳ бааръ, кѳуванч толу ялынъда,
Юксельмскте улу Ленин абидеси — пѳк чокъ ГЭС.
Бизим Ильич лампалары шавле сача Ватангъа,
Бааринъни, Волга, кѳкс коръсе эдим бир нефѳс.
Волга, Волга, Ленин бизим илк баарынннъ кунѳши,
Ондан ала озъ кучюни коммунизм курѳши.
Волга, Волга, омюримиз бааринъде шѳнъ-шатыр,
Бизим ичюн Ленин сызгъан ѳлдан башкъа ѳл ѳкътыр.

1960.

М Е Д А Л Ь

Музейде юрелер чокътан-чокъ кишилер,
Тарихнынъ ёлуны огренип.
Козълери огюнде джанлана отьмишлер,
Шадырван чешмедай фышкъырып.
Алтындан бир медаль корьдим мен бу ерде.
Уянтты башымда чокъ фикир,
Хаялнен мен учтым пек узакъ куньлерге,
Къальбиме нур сачты саф омюр.
Сарышын, кенъ манълай, кесментик осьмюрнинъ
Ялтырай бу медаль элинде.
Мерамет бильмеген пек агъыр омюрнинъ
Тар ёлу ачылды огюнде.
Боранлы Сибирьде, асретли чет-ерде
Оттюлер, оттюлер чокъ йыллар,
Къурушундай пек агъыр къайгъылы куньлерде
Йигитнен достлашты миллионлар.
Кузь куню инсанлыкъ баари кельгенде
Тенимиз ысынды ильк кере,
Биз ичюн азатлыкъ баладай кульгенде
Дёрт къолнен сарылдыкъ омюрге.
Ачлыкънынъ къанаты ана юрт устюнде
Керильди сим-сия булутдай,
Мерамет догъгъанда саф инсан коксюнде
Кисесин чезмеди ач козь бай.
Бир айлыкъ маашнинъ бердик бир кунюни,
— Дешетли бу янгъын сёнсюн!— деп.
Чет юртлар ишчиси узатты элини;
Азат юрт афатны енъсин!— деп.
Дейлер ки, шу агъыр йылларда Ленинини
Корьгенлер: «Уйкъу не бильмеди.
Ачларнынъ такъдире эзгенде гонълюни

Танъгъаджѣ лампасы сѣнемеди.
Эр инсан гонълюнден къопкъанын бергенде,
Медальни узатты Ленин дс.
Музейде Ленинниъ медалин корьгенде,
Сымасы джанланды гонъюльдс.
Медальге бакъалар, юзьлерде ёкъ къайгъы
Шенъ козьлер ялтырай севинчтен.
Башыны эгелер, юректе бинъ сайгъы,
Дерсинъ, расткелелер Ильичнен.
Музейде чокътан-чокъ кишилер юрелер,
Лениннинъ омрюни огренип,
Юректен ант иче, къальбден сѣз берелер:
— Биз ичюн эр сѣзюнъ эмир,— деп.

1960.

Э Й К Е Л Ь

Юксек эйкель: кенъ омузлы яш солдат,
Автоматын къавий туткъан къолунда,
Аркъасында япынджасы — къошкъанат,
Адым ата алдгъа енъиш ёлунда.

Ад — ёлунъны мен бильмеген, яш огълан,
Меним эски бир достыма ошайсынъ,
Сени йигит ич чыкъармам акълымдан,
Огълум киби козълеримни охшайсынъ.

Достым иле бир раст кельдик Нарвада,
Немселэрни тар-мар эттик берабер.
Колчаккъа да биз дерс бердик Амурда,
Врангельге бирге къаздыкъ тар къабир.

Он дёрт ач ит бизге къаршы чыкъкъанда,
Отуз эки тишин къуйдыкъ сюнгюнен,
Соңъ бизлерге енъиш нурлар сачкъанда,
Шеэр, койлер къурдыкъ буюк севинчнен.

Апансыздан фашист басты Ватанны,
Сен ве огълум къолгъа снля алдынъыз.
Яв снъильди бутюн дюнья къуванды,
Улу енъиш джюльдесини алдынъыз.

Урь эмекни, барышыкъны, Ватанны
Гедже-куньдюз къорчалаймыз душмандан.
Ватанына джандан садыкъ олгъанны,
Халкъ эбедий ич чыкъармай акъылдан.

Кенъ мейданда юксек эйкель огюнде,
Бинълеп киши ве дженкчилер топлана.
Шендлерге бинъ урьмет халкъ гонълюнде,
Юрек шанлы енънш ичюн къувана.

Юксек эйкель, кенъ омузлы яш дженкчи —
Ватан ичюн ольгенлернинъ векили,
Парласын, деп коммунизм кунеши,—
Мен де фида этермен джан, тенимни.

1960.

ЭКИ МЕКТЮП

I

Бир акъшам чокъ киши — эш-достлар ичинде
Сенинънен расткельдим, бегендим.
Гуль ачты багърымда, ашкъымныпъ кучюнден,
Омрюм шенъ бааръдай безенди.
Джан парчам, шундан сонъ бизлерни йыл бою
Халкъ коръди эр ерде берабср.
Ойламай эдик ич айрылыкъ ойыны,
Эш-достлар сукъланыр эдилер.
Бир гедже бомбалар ягъдылар урь юрткъа,
Халкъ терен уйкъуда экенде.
Сен къалдынъ къайгылы, мен кеттим фронткъа,
Той кунинъ сабырсыз кутъкенде.
Адреслер джойылды афатлы ёлларда
Къарсанба, боранлар ичинде.
Гонълюмде яшадынъ шу агъыр йылларда,
Рух алдым севгинънинъ кучюнден.
Асла козь тиймесин дедим де севгиме
Гизледим мукъаддес дуйгъумны.
Хаялынъ кимерде кельсе козь огюме
Унутыр эдим бар къайгыымны.
Бу акъшам достларнен киногъа баргъанда
Кене де расткельдим сенинънен.
Тенимни севинчинъ атешин саргъанда
Баладай къувандым, инан сен...
Санада турасынъ, юзюнде тебессюм,
Кенъ залны селямлап эгдинъ баш.
Къоркъарсынъ деп, къоркътым, токътады нефесим,
Кутъмезден козьлерим толды яш.
Сен йырлап башладынъ мен севген бир йырны,
Буюк зал янъгырды сесинъден.
Йыр мангъа анъдырды биз юрген чёль-къырны,

Йырынънынъ эр сёзю эсимде.
Хош макъам янъгъырай, юрегим пек таша,
Бакъкъанда козьлерим къамаша.
Анъладым, кинозал, картина алдымда,
Адресинъ ёкъ меним къолумда.
Адрессиз мектюбим козюнъе илинсе,
Сен эски адреске джевап яз.
Сен джевап язгъанынъ эш-досткъа билинсе,
Билирим ашкъ-севгинъ — саф-эльмаз.

II

Адрессиз мектюбинъ илинди козюме,
Журналда окъудым. Пек шаштым.
Ышандым эр язгъан атешли сёзюнъе,
Юрегим къорайдай туташты.
Сен кеттинъ фронткъа, мен къалдым яп-янъгъыз
Асретнинъ алеви ичинде.
Манъа шай кельди ки, мен къалдым эш-достсыз,
Мен сени корердим тюшюмде.
Башымны урмагъа бир къапу тапмадым,
Кенъ дюнья манъа тар корюнди.
Артынъдан бармакъчюн мен нелер япмадым,
Лякин эр адымда сюрюндим.
Геджелер госпиталь, кунъдюзи фабрика,
Теселля бердилер юрекке.
Сонъ мен де ёнельдим чокълардай фронткъа
Деп:— Биз расткелирмиз эректе.
Санбаткъа яралы яш солдат кельгенде,
Эр даим сорардым мен сени,
Сен киби буйра сач дженкчини корьгенде,
Гъам-къайгъы сарарды гонълюмни.
Бир акъшам артистлер биз тургъан ормангъа
Кельдилер. Къуванды юреклер.
Йыр сачты бинъ нефрет къанлы козь душмангъа.
Кин иле толдулар юреклер.

Шундан сонъ артистка адынен адландым
Фронттан-фронткъа ёл алдым.
Корермен сени деп, уютке мен далдым,
Бу ойнен чокъ ерни доландым.
Бир файда чыкъмады юрсем де чокъ ердс,
Къаврылып асретнинъ отунда,
Енъишке къавушып къайтсам да Одерден,
Тюшмедим асретнинъ атындан.
Тасалы козьлернен ёлларгъа бакъкъанда,
Козюме илинди ширинъ,
Мен бугунъ энъ буюк байрамны тапкъанда,
Бахт иле безенди омюрим.
Тез учар эдим тез, олгъанда къанатым,
Бу ерде бир дакъкъа токътамай,
Тюкенди сабырым, къалмады такъатым,
Юрегим чырпына япракъдай.

1960.

ШЕИДЛЕР МЕЗАРЫ

Яш бир солдат, башы ачыкъ, чёккен тизини,
Шеидлернинъ къабирине тиккен козюни,
Къолундаки къызыл байракъ эгген башыны,
Сачагынен назлы опе мезар ташыны.

Дёрт тарафта къанат джайгъан сонъсыз орманлар;
Дерсинъ келе ешилъ шинель кийген солдатлар.
Енъиш йырын йырлай олар отъкюр макъамнен,
Шеидлерни тильге алып асретли гъамнен.

Ана юртынъ кенъ кокюни саргъанда афат,
Явгъа къаршы сед олдылар батыр йигитлер,
Бу къабирде яткъан арслан — шанлы шеидлер
Улу енъиш йырын динълеп яталар раат.

Эй шеидлер, тувгъанларым, рус эм украин,
Татар, узбек, таджик, къазах, яхут, грузин,
Джандан достлар къуджакълашып юкъланъыз раат,
Бизлер сизинъ юкъунъызын сакълагъан солдат.

Сайымызны сорасалар, эки юз миллион,
Шавле сача улу Ленин байрагъы бизге;
Къанынъызнен сувардынъыз сиз енъиш ёлун,
Яш солдатдай чёкемиз тиз урьметкен сизге.

Гуль багъыдай гуллеп тургъан шеидлер къабир,
Эр гъондженъде халкъ севгиси чечек ачмакъта,
Хатырласам бу мезарда яткъан эрлерни,
Юрегиме улу достлукъ нурлар сачмакъта.

Совет халкъы саф-саф олып дагъдай турмакъта
Тынчлыкъ севген халкъ огюнде данм бармакъта,
Эй шейдлер, дженк кетирсе къанлы пис душман,
Ватан ичюн сизлер киби олурмыз къурбан.

1960.

МАВЫ АЛЕВ

Балалыкъта баргъан эдим,
Дым тюрбеге кирген эдим,
Онынъ къайда олгъаныны унуткъанман.
Мавы алев янар эди,
Чевреге нур сачар эди,
Бу азизнинъ ады чыкъкъан акъылымдан.
Бунда келир эди аджиз,
Бинъ бир киши гедже, кунъдюз:
Дертлериме дерман берир деп, серс тюрбе
Кимер вакъыт алев исе,
Зайыфларды, дерсинъ кюсе,
Бир аздан сонъ янар эди кене гюрде.
Бир шеэрде, кенъ мейданда
Пейда олды козь алдымда
Мавы алев, айран олдым оны корип
Де зайыфлап, де къудурмай,
Алев яна тынч йылдыздай,
Чевресине талгъын, талгъын шавле сепип,
Ватаныны севгенлерининъ
Онынъ ичюн ольгенлерининъ
Хатырасы яшасын деп, эбедиен,
Мавы алев пек узакътан
Мында кельген тап Джаркъакътан,
Отип, сахара, дерс, тёпе, дагъ, озенден,
Бу кенъ мейдан дюрбе дегиль
Лякин, достым, сен де эгиль
Мавы алев къаршысында эрте ве кеч.
Чюнки шанлы шейтлерни,
Дженкте ольген йигитлерни
Ватан ве халкъ омюр билля унутмай ич.
Мавы алев ичюн чокъракъ,

Сенинъ газынъ зенгин Джаркѣакъ
Заводларда цехтен цехке бу газ юре
Эял эмек севгенлерге,
Вагранка ве мартенлерге,
Станок ве домналаргѣа кѣует берс.
Эй севгили Узбекистан,
Сенден хошнут улу Ватан,
Шанлы эмек, акъ алтын ве газынъ ичюн
Сенден разы он беш достынъ
Олар киби эмель, кѣастынъ
Эп ашырмакъ коммунизм кѣует-кучюн,
Мавы алев нур сачмакѣта,
Кѣастынъ ичюн ёл ачмакѣта,
Улу Ленин ачкѣан ёл — бу, Узбекистан,
Ильамыма олдынъ чокѣракъ,
Бол кунешли азиз топракъ,
СССРнингъ йигит огѣлу, Узбекистан.

1962.

БУ БААРЬДЕ...

Урь Вагангъа бугунь кене баарь кельди,
Къанат къакъып коктен ерге къуванч энди,
Къайда бакъсам шеэр, койде шенълик кульди,
Бу топракътa бугюн ойлар зевкъкъа дѣнди.

Бойле баарь сийрек ола бу омюрге,
Эндиден сонъ унутылмаз бу баарь де,
Къуванаман келип еттим бу девирге,
Козим ачыкъ кетмем олип кирсем ерге.

Бу баарьде къапы ачты кяниаткъа
Ана юртнынъ арслан юрек шанлы огълу,
Гемисинден шахсен чыкъып сеяткъа
Сейир эти сонъсыз феца бошлугъыны.

Насыл этип къуванмайым ве кульмейим.
Бугюн алем тааджипке къалгъан куньде?
Насыл этип сусайым ве индемейим,
Янъы эра юксельгенде козь огюме?

Янъы эра къапысыны ачхъан баарь,
Бу баарьни яраштыргъан эрлер сизни,
Ярын Айгъа, Марскъа къонгъан космонавтлар
Багъышларлар, билем, сизге ильк сѣзюни.

Сѣзюм шудыр: севинемен, баарь кельди,
Эр йыл къайтып кельмей бундай рушен баарь.
Бу баарьде хаял аят олып кульди,
Оны урь халкъ бинъ йылдан сонъ биле анъар.

1965.

АЗЫР ОЛУНЪЫЗ!

Ёл четинде дёрт кошели демир кёра,
Ортасында кок мермерден мезар ташы.
Яш бир кёадын онъа гъамлы бакъып тура,
Юзю мазюн дерт-элемен саркъкъан башы...

Чам терсклер яраштыргъан бугунъ оны,
Пейда олгъан суву шербет дюльбер чешме.
Бу девирде бундан отио инълеп атлы,
Джаяв ёлджу, машина эм автобуслар.
Зияретке эр йыл келе, дейлер достлар,
Тул кёадыныны якъа, дейлер, асрет оты.
Йигирми учъ йыл эвельки киби мезар,
Безетилген севгисинен садыкъ эльнен.
Чешме чагълай, ель эскенде гурълей чамлар,
Хабер бере асретли яр севгисинден.
Кечмиш кунъде бутюн гедже ягъса да къар,
Демир кёра сипирильген эди танъда.
Мезар ташта бир топ чечек, дерсинъ бааръ,
Къанат керип, кышта кельген эди бунда.
Дюнъ кене де ёлум тюшип кельдим мында,
Назик бир кыыз корьдим мезар якъынында.
Ойгъа тюшти мезар ташкъа бакъкъан кёадын,
Чокъ тюшондим, тапалмадым лякин адын.
Назик кыызчыкъ яман сыджакъ кельди козыге,
Яс ташыгъан ана дерсинъ эслемен.
Худжур алны мен ошаттым муджизеге,
Сонъ анъладым шент эриниъ кызы экен.
Игреч фашист араглагъан бар ерлерде
Расткетирдим бу мезардай бинълеп мезар.
Юкселелер олар оба, дерелерде,
Мекян олды олар ичюн чель эм кырлар.

Йигирми йыл эвельси пейда олды,
Эльба сенинъ кенъ ялынъда сонъки мезар,
Эр шентке халкъ къальбинде урьмет догъды,
Бу урьметтен алчакъ атта юдже дагълар.
— Бизлер ольдик,— деди шент,— сизинъ исе
Истегинъиз олсун даим тынчлыкъ къурмакъ.
Бу тынчлыкъны кимде эгер бозам десе,
Азыр олунъ этмек ичюн оны куль-талкъ!

1965.

Э В Л Я Д Ы М

Солдат достума.

Бешикте тюш корип яткъанда, эвлядым,
Бекчидай къорчалар эдим тынч уйкъунъны.
Уянып козюнъни ачкъанда, эвлядым,
Къуванчтан унутыр эдим бар къайгъымны.

Элемнинъ эсери сезильсе юзюнде,
Уйкъудан ич къалмаз эди из козюмде.
Бинълеп дерт къозгъалыр эди тар коксюмде,
Янъгырар эди гъам ве теляш сесимде.

Эвлядым, йырымда севинчинъ аэнки
Гуриюльдер эди сен олсанъ, сагъ-селямет.
Эвлядым, къальбимнинъ атешли истеги
Шу эди: ёлдашынъ олмасын дерт-къасвет.

Авелеп кеттилер, мазыгъа дёндюлер,
Уйкъусыз геджелер, умятли кунъдюзлер.
Дженк битип, енъишке еткенде оксюзлер,
Бизге де бахт толу хош кунълер кельдилер.

Эвлядым, кель сени багърыма басайым,
Сюртейим манълайда инджидай теринъни.
Эвлядым, эр иште ёлдашынъ олайым,
Сен эял эмекнен безеттинъ омрюмни.

Сен олдынъ къартлыкъта ифтихар, гъурурым,
Коксюмде шенъликнинъ къурумаз чокърагъы.
Сен киби эрлерни унутмаз девиринъ,
Сизлернен яраша Ватаннынъ топрагъы.

Бу девир ярынгъа босагъа, эвлядым,
Ерулмай илери серт къавий адым ат!
Эминим, етерсинъ ярынгъа, эвлядым,
Елунъны кесалмаз къарсанба ве афат,

Афатны кене де къозгъамакъ истейлер,
Дюнъяны къул этмек истеген янкилер,
Барышыкъ севген халкъ баш эгмез душмангъа,
Ог сафта сен киби йигитлер тургъанда.

1965.

ДЖАН ДОСТУМ

Ыргат Къадыргъа.

Джан достум, бугунь сен ойыма кельдинь,
Дерсинь ки, кене де муляйим кульдинь.
Дерсинь ки, козюме тикилип бакътынъ,
Юректе асретнинъ атешини якътынъ.
...Аякъта чарыгъынъ, элинъде лескер...
Шорбаджы чанджюри, къытмырнынъ сёгюши...
...Тертипнен кийинген яш къызыл аскер...
Козюмнинъ огюнде бу — омюр отюши.
Аркъанъда къалгъанда чокъ агъыр йыллар,
Биз ичюн ачылды бахт толу ёллар.
Баладай къувандыкъ, ойнадыкъ, кульдикъ,
Яшав не? Къуванч не? Огренип бильдикъ.
Къанлы яв аседнен козь тикти юрткъа,
Бир гедже атылды къутыргъан пис душман.
— Мен дженкке кеттим!— деп атландынъ. аткъа,
Урь Ватан эвляды — чин юрек инсан.
Джан достум: «Партия буюрды денильсе»
— Азырман,— деп даим турдынъ аякъкъа,
Боранлы, афатлы саатлер кельсе
Серг козьнен бакъардынъ титреген къоркъакъкъа.
Иырынъда айтылгъан «Биз Ватан бекчиси!»—
Сёзлерни ишинънен сен эттинъ тасдыкъ.
Афатлы, боранлы фронтлар геджеси
Таш олды, джан достым, сен ичюн ястыкъ...
Джан достым, сен бугунь ойыма кельгенде
Асретим къозгъалгъан вакъытта гонълюмде,
Хош сёзюнъ, чин сёзюнъ янъгъырай къулакъта,
Къуванам, яшайман сен севген топракъта.

1965.

ЭБЕДИЙ АЛЕВ

Ташкент...

вокзал...

шаматалы кенъ мейдан...

Кельгенлерни къаршы ала тунч эйкель.

Мермер ташкъа

ондёрт адам язылгъан.

Бу адларны силип олмаз

ягъмур, ель.

Акъчилъ-мавы алев эйкель алдында...

Гурьде яна...

Билем, сёнмез эбедий,

Қалпагъымны тутып титрек къолумда,

Тарс токътадым...

юрек ташты сель киби...

Он дёрт йигит, эр бири чин большевик,

Серт адымлап кечмиш кунъден келелер.

Эр бирининъ корюниши йигитлик,

Епъишлерге къувана да кулелер.

Олар Ленин ишанчына таянгъыч

Эдилер, бу бол кунешли улькеде.

Ишанч ичюн къальбде догъгъан саф къуванч

Алевлене торунларнынъ гонълюнде.

Он дёрт йигит сизге бакъам урьметнен,

Бакъам сёнмез акъчилъ мавы алевге.

Қарт Туркестан сизинъ улу гъайретнен

Дёндю шаркъкъа ильам берген улькеге.

Корьдим толнен он учъ, он дёрт яшында

Талелелер тешеккюрнен кельдилер.

Токъталдылар азиз эйкель къаршында,
Топ-топ гуллер мермер ташкъа эндилер.

Корем халкънынъ севгисини эр гульде,
Сёнмей янгъан акъчиль мавы алевде.
Алев, севги омюр сюрер эбедий,
Темелини Ленин къойгъан юрт киби.

1965.

ЭБЕДИЕН ПАТЛАМАСЫН БОМБА ВЕ ТОП

Сонъ кере топ патлавындан бугунъгедже
Кечти энди нидже кунъ ве нидже гедже.
Балалар тынч, сакин юкълай бешигинде
Абдыр, себдир турмай ана тѣшегинден.

Топлар сусты, иш башлады тарлаларда,
Азат юрттан юксельди ильк ер Ёлдашы.
Пек чокъ шеэр догъды атта сахраларда,
Кокке тийди шенъ яшавнынъ магърур башы.

Тынч яшавнынъ чин символы акъ гогерджин
Къанат къакъып кокюмизде хавфсыз уча.
Гогерджинни севген бала отъкюр сесин
Эшиткенде юрегимде гуллер ача.

Азат юртнынъ темелине энъ ильк ташны
«Тынчлыкъ», деген сѣзни айтып къойды Ленин.
Муабет яшав бинъ бир кере дженктен яхшы,
Кесмек керек дженк истеген ханн тилин.

Уруш дегиль, тынчлыкъ бизим истегимиз,
Акъ гогерджин кокюмизде учсын хавфсыз.
Эбедиен патламасын бомба ве топ,
Уйкъусындан уянмасын кимсе уркип.

Бу истекни аят этем деген киши:
«Алма пишип агъызыма тюшсин!— десе,

Эсирликтен ич къртулмаз гъарип башы,
Сеадет, бахт тапар инсан дженкин снъсе.

Сонъ кере топ патлавындан бу кунъгедже
Кечти энди нидже кунъ ве нидже гедже.
Амма ярын патламасын! десенъ,— бомба
Силянъны сен пек къавий тут, достум, къолда!

1965.

ХОШ КЕЛЬДИНЪ

Айны шу вакытта,
Айны шу саатте,
Бундан бир йыл эвель шу кунде,
Бир ерге топландыкъ,
Юректен къувандыкъ,
Отъкен йыл: «Селям!» деп кельгенде.

— Ишлеринъ тюкенди,
Сагълыкъкънен бар энди
Ватанны шад эткен эски йыл;
Энъ терен дуйгъунен,
Биль, сени сайгъыннен,
Хатырлар келеджек яш несиль.

Бу акъшам кене де,
Кельдинъ сен бу эвге,
Къапыдан баш эгмей кирген яш,
Джыйынны безеттинъ,
Севинчни тазерттинъ,
Джыйында бизлерге ол сырдаш.

Биринджи январда,
Йигитлер багърында
Умюдинъ йылдызын якъ кене.

Умютнен толущкъан,
Бахтына къавушкъан
Юрекке къошкъанат такъ кене.

Къаделер эллерде,
Истеклер тиллерде:

— Янъы йыл, хош кельдинъ, чыкъ тѣрге!
Къыркъ яшлыкъ бабанъдай,
Къапу ач енъиштен енъишке,
Сен, шанлы агъанъдай.

1965.

И Л Е Р И

Илери, яш достум, илери!
Отъкен кунь аркъада, илери адым ат!
Бизлерни чагъыра бахт толу шад аят!
Алд якъта истикъбаль кунълери.

Днепр, Висла ве Одерде
Игитлер джан берди келеджек кунь ичюн,
Истийкъбаль ичюн халкъ сарф эте озь кучюн,
Донбасста, Волгада, Сибирде.

Иртышны къыблагъа акъызмакъ
Керек,— деп,— чагъыра бизлерни сахралар;
Эр ерде Ватангъа эшкъ олсун санъа яр,
Эй яшлыкъ ич билъме токътамакъ.

Бизлерни сабырсыз кутъмекте
Атомнынъ кучюнен кочеджек бузкъыран,
Не къадар аджайип, меракълы бу заман
Кишини тап сархош этмекте.

Къарт тарих коръмеген къош ёлдаш
Фишенкдай фышкъырып юксельди фезагъа,
Тез куньде барыпыр айгъа эм йылдызгъа
Илери, яш достум-аркъадаш.

Мен къартман сакъалым-сачым чал
Бельки де тез куньде юмулыр козьлерим,
Яш несиля, сен ичюн атешли сёзлерим,
Сен ичюн бахт толу истикъбаль.

Илери, яш несиль, илери
Лениннинъ ёлунен илери даима,
Бу ёлда Ватангъа ёлбашчы партия,
Алд якъта истикъбаль кунълери.

Илери яшлыкънынъ ташкъынны
Темизле чёпликтен достум ер юзюни.
Ишинъни бегенип халкъ описьин козюнъни,
Селямлап Ватангъа ашкъынъны.

1965.

СЕЛЯМЛАЙМАН СИЗНИ

*Намлы памукъчы усталары Социалист Эмек
Къараманы М. Чачи, Ленин орденли Насип Бекир
ве олар киби чебер аркъадашларгъа.*

I

Тарла-тарла — кенары ёкъ ап-акъ денъиз,
Санъа бакъсам сюттай тюстен къамаша козь.
Тарла, сени сейир эттим адым, адым,
Бахт чокърагъы, мен де сенден ильам алдым.

Дюн къыртыш ер халкъкъа бермей сакълай эди
«Акъ алтыннынъ» къазнасыны багъырында,
Бугунъ онъа тааджипнен къарагъанда,
Юрегимни къаарь-къасвет якъмай энди.

Дюн янтакъ ве юшан оськен къулан чёльде,
Сербест ойнап юре эди ер юмранлар.
Олар ёкълар. Сораштырдым кунеш, ельден:
— Қъай вакъытта, къайсы якъкъа кочъти олар?—

Ташкъын киби келип яшлыкъ къыртыш ерге
Саплагъанда демир тюрень, олар къачты.
Сонъки нокъта къойылгъанда хор омюрге
Чебер эллер ташлакъ ерге памукъ сачты.

Бу эрлернен берабер бай къыртыш ерге
Келип етти иштен къоркъмаз эки пельван.
Эски кунни тыкъайыкъ деп, дым къабирге,
Юшан, янтакъ чёль олсын деп, багъ ве бостан.

II

Чокъ асырлар раат-раат яткъан топракъ,
Яман къоркъты: «Бозулыр,— деп, раатлыгъым».

Пельванларгъа такъдим этти топ-топ янтакъ,
Мыскъыл иле сомурданып даргъын-даргъын.

«Пельванларны къоркъутам»— деди къыртыш,
— Бош ве нафле келювингиз бундай ерге.
Тузлы ачув сув ичерсиз баарь, яз, кышта
Къул олурсыз къуванч бильмез хор омюрге.—

Яшлар деди:— осьтюк эмек ве куреште,
Комсомолмыз, эпкин ташкъын къайтмай артка.
Сёз бердикми биз къайтмаймыз кери ич де,
Талмакъ бильмей адымлаймыз алдгъа, алдгъа!

Бу сёзлерни эшиткенде къыртыш сусты,
— Таштан къатты экен,— деди, ниетлери.—
Юшан, Янтакъ ачувындан зеэр къусты
Корип кельген бинълеп, бинълеп йигитлери.

III

Бу мейданда эски куннен бизим яш кунъ,
Бель тутышты енъип джюльде алмакъ ичюн,
Бизим яш кунъ, енъишинъни корип гонълюм,
Селямлады шанлы яшлыкъ сенинъ кучюнъ.

Бу тарлада энден бойгъа культиватор
Шаматалап юргенини корьген кетмен:
— Энди манъа урьмет, сайгъы,— деди,— ёкътыр,
Яш та деди: «явны енъмек кыйын сеннен».

Кетмен деди:— Ай, йыл дегиль, нидже асыр,
Койлюлерге хызмет эттим язда, кышта.
Йигит деди: «Анъла, кельди янъы девир,
Кетмен агъа, чевреге бакъ ишлер башкъа!»

Кетмен деди:— Къартлар нафле демегенлер:
«Ит къартайса хозяини оны къува»,
Демек, менчюн кельди энди бундай куньлер,
Бундай куньлер агъыр, ойдан ичим яна.

Яигит деди:— Кетмен агъа, элем этме,
Ял ал энди, сен озюнъни сай пенсионер.
Культиватор озь торунынъ, тюшме дертке,
Ильк девринъде сен де эдинъ яш пионер.

Яш пионер-койлю сени къолгъа алды,
Сенден къоркъты, боюн эгди чёллер онъа.
Бугунъ бизлер техниканы ишке салдыкъ
Ишим сыкълет, рухсет бер сен, кетмен, манъа.

Айдавджыны къаршылады памукъ, тарла,
Анасыны къаршылагъан балалардай.
Айдавджы яш арткъа бакъты, кетмен тура,
Не ал олып кечкенини анълап олмай.

IV

Бугунъ кене ёлум тюшти къыртыш ерге
Селямлашты тракторджы къадын иле.
Бою-посты, корюниши ошай эрге,
Селямымны исе алды куле, куле.

— Бай топракъны,— деди, ташлап чыкътыкъ ёлгъа,
Мында кочьтик, кочебедай бала-чагъа.
Ёлда корьдик бундан къачкъан бир къоркъакъны
Арткъа къайтмай адымладыкъ къоркъмай алдгъа.

Эгер дейим о куньлерни хатырласам,
Козьлеримден бельки тузлы козь яш иер.
Тюштай келе эгер дёнип арткъа бакъсам,
Ильк куньлерде нелер корьдик, корьдик нелер!

О вакъытта ягъмурдан сонъ кунеш чыкъса,
Джап ерлерде пейда ола эди акъ туз.
Акъшамдан сонъ ай шавлеси ерге акъса,
Джап ялтырай эди дерсинъ парлакъ йылдыз.

Акъшам олса, кунеш къонса, къаш къарарса,
Юре эди чиркий чалып шенъ сазыны.
Чакал сеси къулагъынъа келип урса,
Джевиз къадар туюм тыкъай богъазынны.

Эринъ чѣльде, бала агълай, эв — панава.
Якъын ерде ёкътыр терек, ёкътыр талда.
Уйле вакъты, коктен дерсинъ атеш ягъа
Асрет толы козь алындай эди ёлдан.

Кечкенлерни айтсам эгер учъ кунъ етмез,
Бизим ичюн олар энди мазы олды.
Мен кочъкенде эвли баркълы къадын эдим,
Янгъызгъа не? Онъа тюм-тюз шам ёлу да.

Кочъмез эдим, эр истеги бу, деп, кельдим.
Бугунъ исе къувсалар да кетмем бундан.
— Афу этинъ, мен баягъы создым лафны,—
Деди къадын сѣзни кести, тюшти ёлгъа.

Яш тереклер озгъардылар назнен оны,
Ясли бетке кетти бакъмай сагъ ве солгъа.
Бакъып къалдым аркъасындан урьмет иле,
Ирадеси къатты онынъ демирден де.

Зор, агъыр иш къаршысында боюн эге,
Баш эгдирте бу ираде такъдирни де.

V

Яш совхозны ярып отъкен асфальт ёлдан,
Сыра-сыра авто келе къызыл керван.

Эр автода тонна-тонна юк акъ алтын,
Кунъдсн-купнге сонъки снъиш даа якъын.

Арманларда корем енъиш емишнини,
Дагъгъа ошар сарпанынынъ корюниши.
Сарпанларны юксельттире юрт севгиси,
Гъурур сара джюльде алгъан эр кокюсни.
Тюрлю тюсте лента саргъан тереклерни,
Будыр келеяткъан байрам хаберджиси.
Энъ шырын ис сара джошкъун юреклерни

Къуванч юва эски дертлер адджжысыны.
Кимдир деди: «Билесизми, ярын байрам?»
— Билем!— дедим,— Енъишинъиз къутлы олсун,
Енъишилер къальби толсун сонъсыз ильам
Башынъызгъа бахтнынъ алтын таджы къонсун.
Байрам куню тебриклемен сизни мен де,
Берчли къолнен сыкъ къолумны памукъны яш.
Сыкъ къолумны ильам ашсын саф къальбимде
Сизнен бирге къучакъласын мени къуванч.
Тарла, тарла, сонъсыз тарла,— ап-акъ денъиз,
Санъа бакъам сюттай тюстен къамаша козь.
Сени Насип, Мустафадай шанлы эрлер,
Асрадылар: ачылсын деп, сенде гуллер.
Ачылгъан эр гулинъ сенинъ — асыл инджи,
Тааджипке дала гульни корьген ёлджы.
Сени корип къуванч иле мен де кульдим:
— Чокъ яшанъыз Мустафа ве Насип!— дедим.

1967.

БУЮР ҚЪАТМЕР КОБЕТЕГЕ

Янъы йылгъа беш-он кунълер къалгъанда
Сагъа адап шиир яза чокъ шаир.
Язгъандан сонъ гонълю къуванч толгъанда
Дей:— Мендайын бахтлы кедай ич ёкътыр.

Ыдырынып язылгъан бу эсерде,
Эр бейитте шарап, къаде анъыла.
Буны окъуп: «Ичкиджи бу шаир де»,
Деп ойлангъан окъуйыджы янъыла.

Халкъ йылбашны къаршы алгъан геджеде,
Сындырыла къолнен къатмер кобете.
Достлар, эшлер къопушалар тангъгъадже
Бойсунып бу анъане ве адетке.

Софрадаки къырджыманнынъ бириси
Манъа бакъа, дерсинъ, истей сорамай:
«Эксильгенде омрюнънинъ бир сенеси,
Қартым сизге ич ляйкъмы къуванмакъ».

Башкъа омюр сюрген олсам етмиш йыл
Омюр билля бильмез эдим къуванчны.
Йылбашта да чал башыма кучълю эль
Кийдиралмаз эди севинч таджыны.

Барсын, кетсин бир сенелик омюрим,
Он секизге кире бу йыл торуным.
Йылбаш куню бай софрада берабер,
Қьолумызда ялтырайлар къаделер.

Кобетеге буюр сен де торуным,
Ялтырасын къаделерде умют, бахт,
Меннимкидай фера толсун омюринъ,
Къуралмасын кокрегинъде элем тахт.

Бир кунъ келип етишсем юз яшыма,
Къаде, сеннен къаршыларман йылбашны.
Дермен: Келинъ, достлар, софра башына
Йыр безстсин Ватаннынъ дагъ-ташыны.

1967.

АЗИЗ ДОСТУМ

Ачыкъ юзлю, азиз достым, ишкир йигит,
Қозьлеринъде шавлелене парлакъ умят.
Кенъ адымлап истикъбальге ёл аласынъ,
Тынчлыкъ йырын гурьде йырлап тавланасынъ.

Сенинъ ишинъ барып етти атта айгъа,
Аякъ баскъан еринъ дёне джыйын, тойгъа.
Атом тарткъан бузкъыранны ёллап сырджъа,
Сонъсыз севинч багъышладыкъ ана юрткъа.

Волга, Амур, Ангара ве Сырдарьяны
Бойлап юрип осьтюрдинъ чокъ нурлы бина.
Бу нур иле айдынлаттынъ бар дюньяны,
Сен мени де къуwandырдынъ къана-къана.

Қол тийгиздинъ сырын ачты Джаркъакъ газы,
Джезкъазгъанда тиклеп къойдынъ юксек домна.
Сеннен даа пек безенди Ватан юзю
Багъ, багъчалар, гуль ачкъанда сахра, къумда.

Мергин къулленъ ургъан вакъыт нышан ташкъа,
Атта кучёлю Тынч океан бильди сени.
Шан-шуретинъ юксельгенде феза-аршкъа
Яв шашырды теляшындан пусласыны.

Сенден ибрет ве дерс алып миллион эрлер,
Ант ичелер чалышувчюн коммунистче.
Қок ярашты йылдызынънен, ишинънен ер,
Енъишинъчюн багъышлаймыз санъа джюльде.

Сенинъ иле таныш олдым къартлыгъымда,
Йигит сенинъ ер юзюнде акъранынь ёкъ.
Хызметинъ чокъ халкъ огюнде, юрт алдында,
Ачыкъ юзлю, азиз достым — едийыллыкъ.

Юреклерни донатып сен иш ашкъынен,
Гедже-куньдюз адымлайсынъ истикъбальге,
От козь джесюр танкистлернинъ ташкъынынен
Сени макътап йырым юрсин тильден тильге.

1968.

Я Ш А В

Кокрегимде элем догъды

башым саркъыкъ.

Юрегимде дерт алеви гонълюм къырыкъ.

Эркек ичюн элем арам,

лякин меним багърым куюк,

Не япайым?

Не айтайым кокюсимде гъамым буюк.

Башым саркъыкъ отургъанда,

Янъгырады къулагъымда,

Ябанджы сес. О фысылдап деди манъа:

— Яшав демек, ямав тутмаз чул, пачавра.—

Джевал бсрдим:— Уздюр баштан!

Икренч хаял кет къаршымдан!

Эгер яшав олса эди, сен айткъандай,

чул-пачавра

Мых къакъар да

чокътан энди асылырдым

акъ диваргъа.

Пис сес сусты,

Яшав джошты,

Корьдим къартнынъ

асав атгай урьккеннини олюминден,

Къырджыманнынъ яшамакъны севгенини

гонълюнден.

Ер юзюни удждан-уджгъа ойнен юрдим,

Къайда бакъсам табиятта яшав корьдим.

Эгер яшав

олса эди

ямав тутмаз чул-пачавра,

Ер шары да

энди чокътан

дёнер эди чыплакъ айгъа.
 Яшав — къуванч,
 яшав — куреш,
 Бизни беклей улу енъиш.
 Яшав ичюн билек чырма ве бель багъла,
 Ксель берабер адымлайыкъ,
 достым,
 алдгъа.
 Бакъ яшавны селямлайлар
 сыгъырчыкълар.
 Татлы йырнен къаршылайлар шенъ къушчыкълар,
 Яшав ичюн ат къокъунда
 ем къыдыра торгъайчыкълар.
 Яшав ичюн
 ильк баарьде ешерелер тогъайчыкълар.
 Ягъмур ягъа,
 дарс киби чала дамны тамчылары,
 Булутларда ойнашалар
 йылдырымнынъ къамчылары.
 Ягъмур токътай,
 от-оленинъ япракълары джанланалар,
 Яшав ичюн
 ишке эшкънен сарылалар челик
 къоллар.
 Къайда бакъсам
 яшав ичюн куреш кете, кете куреш,
 Оны, элем, гъам ве къасевет токътаталмаз.
 Эгер яшав олса эди нафиле бир иш,
 Дагъ, сахрада юрер эдим асав аттай,
 гедже, кунъдюз.
 Бугунъ мени гъам сарса да бир аз, достым,
 Мен яшайман эмекдарчюн, динъле мени.
 Бу иш ичюн бар кучюмни бермек къастым
 Эгер буны хатырласам
 унутаман дерт-элеми.

1969.

«АКЪ АЛТЫННЫ» АЛТЫН КЪОЛЛАР ЯРАТА

Энвер Алиевге.

Янъы догъгъан эр бир иште,
Етекчимиз Партия
Халкъ башлагъан иш бир вакъыт,
Кетмей асла бош-зая.
Шанлы иште Чачи адлы,
Тек бир болюк дегиль де,
Бар Акъ-Къургъан ёлгъа чыкъты,
Енъиш адлы дугюнде.
Эр совхозда, эр колхозда,
Шаны парлакъ районда,
Памукълары кемалына,
Еткен, эр-бир тарлада
Чечек ача къарамандан
Мирас къалгъан анъана
Бу, нур бизге шенъ ёл ача,—
Коммунизм танъына.
Эр звено, бригадада
Эшитиле чагъырув,
Ишлемекте бир кишидай,
Дерсинъ олар «сой-урув».
Халкънен бирге шагиртлеринъ,
Эпси чыкъты курешке,
Биз эминмиз, улу юрюш
Мытлакъ етер енъишке.
Ярыш кете, кучъ-къувет бар,
Эллерде эм беллерде.
Бунъа шаад олып келе,
Башлангъан иш бааръде.
Акъ-Къургъанлы эрлер дейлер,
— Къалмаймыз биз аркъада.
Берекетни биз топласакъ.

Джюльде къалмаз ортада.
Акъ-Къургъанда баргъан сайын,
Къуветленди арекет.
Кунъ сонъунда олар берди,
Алты-еди процент.
Область бере бинълеп тонна,
Къыймети ич ёкъ акъ-алтын,
Бу гъалебе севиндире
СССРнинъ бар халкъын.
Кунъден-кунъге эп артмакъта,
Республика эрлери,
«Акъ алтынны» яраталар,
Сом алтындан эллери.
Ахунова, Мустафалар
Къзангъанда шан-шереф,
Къараманджа иш косътердинъ,
Сен де, Энвер Алиев.
Шанлы эмек сырдашлары,
Кунъден-кунъге артмакъта,
Айвазова Алиме де
Сизинъ ёлдан бармакъта.
«Акъ алтынны» яратмакъта
Эмек тёкип «Алтын кёол»!
Коммунизм кунълерине
Алып барыр Улу ёл!..

1973.

М Е Р С И Е

Меруи артистка Эдие Топчыгъа.

Сагъынгъанда энди сени, бой-постунъ ве сесинъни,
Бу себептен элем-къайгъым артып ташты, бульбулим.
Асрет оту якъты меним телаш толу коксюмни,
Бала киби назлы, назлы инъильдеди гонъюлим.

Радио йырлай, лякин ёкътыр козь огюмде бой, постунъ,
Къайда сенинъ эля козюнъ, кулип тургъан шенъ юзюнъ.
Мендай сени коръмек истеп келе мында эш, достунъ,
Озюнъ ёкъсынъ, келе бизге назлы, татлы хош эзгинъ.

Арап, сорап илядж, мельэм тапмагъанда дердиме.
Пек къувандым расткетирип Темиркъая, Черкезни.
Сёз бирликнен биз ёнельдик, барып еттик къабринъе,
Сагъыныш ве кескин асрет торландырды монъ козьни.

Къабиринъни зияретке мен де кельдим, Эдке,
Чин сайгъымны ве севгимни бильдирмекчюн мен санъа,
Мерснемни такъдим этем сенинъ домбукъ элинъе,
Буюк къайгъым ташкъын киби, юрегимде от яна.

Мезарынънынъ сандыкъ ташы, сюттен беяз акъ мермер,
Баш ташынъда назлы бульбуль козьлеринде тузлу яш.
Сагъынгъанлар чевре якътан эр кунъ санъа келелер,
Гъам-асреттен торлана козь, тиз чёкелер эгип баш.

Корем сенинъ этрафынъда нидже мевта ятмакъта,
Сен оларнынъ арасында бизлерчюн бир данесинъ.
Учъ шаир де башкъалардай санъа гъамкин бакъмакъта,
Юреклерге шеньлик сачкъан Эдие дюрданесинъ.

Эй, дюрдане, котерилип бакъса эдинъ мезардан,
Бирден бирге йыр башласанъ пек муляйим садаман.
Шашар эдик муджизенинъ бу акърансыз кучюне,
Юкселирди къол чырпмалар, акъраны ёкъ бу ишке.

Амма бойле муджизе ёкъ, ола бильмез аятта,
Ич олмады: тургъан киши, яткъандан сонъ табуткъа.
Йырджы бульбуль эндиден сонъ динълерим тек

эзгинъни,

Сагъынсам да эндиден сонъ коре бильмем юзюнъни.

Санъа олгъан чин севгимиз ве сайгъымыз бульбулим,
Бизнен бирге яшар, яшар, эбеднен даима.
Эшиткенде макъамынъны пек севине гонъюлим,
Торунлар да яшатырлар сени бульбуль янында.

1974.

АМЕТ ПЕЛЬВАН

Масал.

Кириш

Эвель, эвель экенде,
Эвель заман экенде,
Эски заман олип де,
Янъы заман кельгенде,

Мына бойле девирде
Догъгъан экен чокъ масал.
Аля шай чокъ ерлер,
Тасвирлеп чокъ аджеп ал.

Масал, масал артындан
Етеклешип юргенлер.
Тюрлю халкълар юртунда
Зеинлерге киргенлер.

Масал кельсс, балалар
Джампик эвге далгъанлар.
Таз огълан я Косенен
Якъын эш-дост олгъанлар.

Мен де бала экенде,
Масалны пек севгенде,
Манъа Амет расткельди.
Бир кунъ пельвангъа дѣнди.

Динъле, масал башланды:
Башкъа лаф чет ташланды.
Амет — пельван огъланнынъ
Биль масалда догъгъанын.

Пельваннынъ догъувы

Самаркъанд якъынында,
Ходжа Ахрар коюнде,
Медресенинъ янында,
Къартанайнынъ эвинде

Чокъ сохтагъа ошагъан
Сохта Амет яшагъан.
Медреседе окъувын
Къыркъ йыл эвель башлагъан.

Бир кунъ саба эртедже,
Тангъгъа авгъанда гедже
Эвден чыкъкъан сокъакъкъа,
Козъ ташлагъан этрафкъа.

Къыбла бетте юдже дагъ,
Сырт тарафта багъча-багъ.
Селямлай шенъ бульбуллер,
Дюльбер, къатмер хош гуллер.

Амет койни долана,
Чайханеге айлана.
Халкъкъа:— Селям!— дей Амет,
Халкъ косьтере чин урьмет.

Асед дей: «Амет — тенбель!»
Кунъджи де дей: «Тевеккель!»
Къарт улсма мудерис
Бу ботенге къаршы, терс.

Алим биле Аметнинъ
Акъылынынъ къуветин.
Онынъ эр бир сёзюнинъ
Алтын киби къыйметин.

Бир кунъ Амет кезгенде,
Баш ёрувдан безгенде,
Келип етти къасапкъа,
Къошулды о да лафкъа.

Эт устюнде чибинлер
Ачувына тийдилер.
Кевдеге бир яндырды,
Къыркъ чибинни авдарды!

Къасап деди:— Машалла!
Амет — пельван, чокъ яша!
Шакъа севген бир сохта
Тапты бир фанер тахта.

Чебер элли бу хаттат
Язды шундай плакат:
«Адым Амет — Пельванман,
Урсам, къыркъ джан аламан!»

Оны, кельген сохталар
Кокрегине такътылар.
Адий йигит багърында
Гъурур оты якътылар.

Мына, бойле бир кунъде,
Ходжа Ахрар коюнде
Амет дёндю пельвангъа,
Иришти шериф-шангъа.

Къара хабер

Амет, пельван адыны
Алгъан сонъ чокъ кунъ отти.
Чокъ тиль онынъ намыны
Узакъкъа алып кетти.

Кунъ дегиль, йыл отькенде,
Нам унутылды дегенде,
Кельди къара бир хабер:
«Яскъа тюшти!— деп — эр ср».

Дейлер: «Пахта къарача»
Кечитини алгъан Дев.
Тап Къаршыгъа баргъандже
Вийран олгъан бинълеп эв.

Демек, ёлны Дев кести,
Халкъта ачув эп осьти.
Сёзге кельди бутюн халкъ:
«Дев этильсин,— деп,—
куль-талкъ».

Чевре четтен кельдилер,
Ярдым сорап векиллер.
Тапты олар Аметни,
Тёктилер озь дердини.

Амет яхшы динъледи,
Динълеген сонъ шай деди:
— Меним алим устам бар,
Сорайыкъ о не айтар.

Мудерис деди оларгъа:
— Қалгъансыз агъыр алгъа.
Айтынъ ишни Аметке,
Дерман тапар бу дертке.

Янъы достлар

Къач кунъ кечкен сонъ Амет,
Пиреден алып иджазет,

Пельван кетти курешке,
Пек ишанып енѣишке.

Ел четинде, арыкъта,
Корьди бир къаплыбакъа.
Чалкъа тюшкен, къыбырдай,
Мазюн, яваш ынъырдай.

Амет къаплыбакъаны
Къуртарды бу белядан.
Инсандай сѣз айткъанын
Анълап, сескенди ондан.

Амет кетмей узакъкъа,
Бир къуш корьди тузакъта.
Бу къушны да къазадан
Къуртарды о бираздан.

Бу айванлар эписи
Дост олдылар Аметке.
Бир кунь ола бириси
Ярар онъа керекке.

Сонъра къаплыбакъагъа:
— Хай!— деп кетти эп
алдгъа.

Ёнесди кечит бетке
Етейим деп уютке.

Амет тезден Дев иле
Корюшеджек, эльбетте.
Кете къоркъмай о илле
Девни енъмек ниетнен...

Дев корьгенде Аметни,
Кесментик яш йигитни,

Деди: «Бельки тевеккель,
Акъылдан бельки снгиль!»

Амет келе сакъынмай,
Девге айтмай «Мераба!»
Демек, Девден ич къоркъмай,
Къарай онъа терс, къаба.

Дев сорады къач кере:
— Къай якътансынъ, айт,
кимсинъ?

Айтчы недир исминъ,
Элинъден, айт, не келе?

Амет къоркъты ве пысты,
Бала киби тез сусты.
Сонъ топлап бар кучюни
Яман-яман кычырды.

— Меним адым Азраиль,
Кельдим мында узакътан.
Къуртулмазсынъ, яхшы биль,
Олюм деген тузакътан.

Къавий тура эсимде:
Джанынъ денъиз тюбюнде,
Къара папий тенинде,
Демек, меним элимде.

Буюк алим айткъандэй,
Дев титреди къояндай.
Демек энди Дев агъа
Боюн эгди инсангъа.

— Достлукъ олса истегинъ,
Неге кельдинъ тахтыма?

— Биль ки, меним истегим
Урьлюк берюв халкъыма.

Дев йигигнинъ мерамын
Анълагъан сонъ, бильген сонъ,
Аллякъланып, ничюндир.
Ырджайгъан сонъ, кульген сонъ

«Бу ягда бир къыл бар» деп,
«Йигитте бир сыр бар» деп,
Къарар бере къайтмагъа,
Аметни алдатмагъа,

Дев ойлана: «Мен оны
Эвге алып кетейим,
Достларымнен берабер
Парча-кесек этейим».

Такъыштырып бинъ ялан,
Эм пек назик давушнен:
— Азраиль дост!— деди
Дев,—
Мени беклей къадын, эв.

— Чокъ гузель, беклеселер,
Ич эгленме, юрсбер.
Шимди тѣкmem къанынъны,
Алмам сенинъ джанынъны.

Дев, «бу алдав» деп
къоркъты.
Асав аттай пек урькти.
— Инан челик эр сѣзюм,
Сенсиз къайтмам бир озюм.

Амет пельван — Азраиль,
Дев сыртына пек енгиль
Минип ёлгъа ёнелди,
Дев юртуна тез кельди.

Дев юртунда

Чыкъты ондан дев апай,
Корюниши ифритдай.
Сеси-чатлакъ боразан,
Дерсинъ гурьлей бош къазан.

Дев дей:— Ялварам, Амет,
Манъа бираз ярдым эт.
Барып къаршы ормангъа,
Одун кетир къадынгъа.

Амет бакъа ормангъа,
Япыша сонъ аркъангъа.
Дев дей:— Аркъан
не керек?
Бар кетир бир къач терек.

— Бу аркъаннен орманны
Сарып алайып, деймен.
Шу орманны бу ерге
Алып салайым, деймен.

Кунъде одун ташымакъ
Неге керек, айт манъа.—
Дев шашты бу къуветке,
Тапмады не айтмагъа.

Сонъра деди Аметке:
— Бугуннинъ бар ярыны.

Аркъанны сен ат четке,
Харап этме орманны.

Кунеш догъды дегенде,
Акъшам келип еткенде,
Къомшу девлер кельдилер,
Магъарагъа кирдилер.

Акъшам ашы ашалды,
Озьара лаф башланды.
Лаф этелер Аметнен
Япма, ялан урьметнен.

Къаплыбакъа Аметке
Деди чекип бир четке:
— Инанма сен оларгъа,
Олар айткъан ялангъа.

Кельген девлер кеткен сонъ,
Зифт къаранлыкъ чёккен
сонъ,
Азырлыкълар биткен сонъ,
Дев уйкъугъа кеткен сонъ,

Амет ятты, амма ич
Юкъу кирмей козюнс.
Чюнки Девде бир макъсад
Бар олгъаны сезиле.

Шунынъ ичюн Амет тез
Авуштыра ерини.
Къоя онда яткъызып,
Къаве дёгген келини.

Дев абдырап уяна,
Магъараны долана.

Ур кес тѣрен юкъуда,
Дев исе эп къоркъуда.

Макъсад — Амет пельванны
Къайнакъ сувнен ашламакъ.
Дей о: «Вакъыт аз къалды,
Керек тез-тез башламакъ».

Тѣктю къайнакъ сувны о
Амет оладжакъ ерге.
Амет дегиль, догърусы,
Кели яткъан миндерге.

Ириштим деп макъсадкъа,
Дев ашыкъты сокъакъкъа.
Бакъса: Амет юрмекте,
Билеклерин тирмекте.

Буны корип Дев къоркъты,
Асав атдай пек урькти.
Ялан-япма урьметнен
Селямлашты Аметнен.

Аметнинъ бу геджоден
Сагъ-селямет кечюви
Девни яман шашырды,
Къоркъусыны ашырды.

Амет исе, шу Девнинъ
Дей акъкъындан келейим.
Адым — Амет пельвандыр,
Макъсадыма ирейим.

Девлер ярышы

Мусафирге — зияфет,
Сабалыкъ аш ашалды.
Сонъ энъ кучьлю девлернен
Кескин ярыш башланды.

Косьтерем деп кучюни,
Дев башлады ишини.
Ерден мермер таш алды,
Сыкъты оны — къум олды.

Джептен алып пенирни,
Амет сыкъты яваштан.
Тамчы сылатты ерни —
Дев бильмеген акъ таштан.

Баш Дев корип бу ишни.
Тюшюнджеге пек далды.
Анълап снъилишини
Пек яман пешман олды.

Ерни тепип, топракътан
Май чыкъарув ярышы
Узатты та сабадан
Кечке къадар курешни.

Башта къач Дев небетнен
Ярышлашты Аметнен.
Ерни кучьлю тептилер,
Нафиле кучъ тѣктилер.

Олмадылар акъызып
Тепип ернинъ майыны.
Къычырштылар айкъырып,
«Юттырдыкъ» деп оюнны.

Баш Дев чыккыты ортагъз,
Ссерт-серт баккыты этрафкъа.
Ерни тепти пек кучьлю
Дерсинъ топракъ, ер сучлы.

Аякъ батты тизгедже,
Дев чыкъарып олмады.
Кутти огълу кельгендже,
Аякъ батып къалмады.

Амет ерни тепкенде,
Къопты бирден тоз-думан.
Ер майы сычрап кеткенде,
Севинди Амет — пельван.

Шу сртеки кишилер
Шойле бир ал корьдилер:
Шу май булгъады Девнинъ
Башын-козюн, эр ерин.

Буны корьген яш девлер
— Очъ алмалы,— дедилер.
Ел къапалды ярышкъа,
Ел ачылды урушкъа!

Баш Дев деди:— Яшлар, тез
Шаматаны кесинъиз.
Онынъ ады Азраиль,
Енъмек пек къолай дегиль.

Дев пек къоркъып олюмден,
Анълашкъан сонъ Аметнен,
Азырланды сонъ ярыш,
Кок юзюне таш атыш.

Тогъайгъа сейир ичюн
Кельди пек чокъ къарт ве яш.
Топлай берип бар кучюн
Беллешмекчюн атып таш.

Келип етти Амет де,
Ве токъталды бир четте.
Алгъан эльге фишенкни,
Май кублеген фишкекни.

Амет оны тикледи:
— Урып йыкъам!— деп
кокни.

Къуйругъына пекитти
Балабанджа бир юкни.

Баш Дев якъын кельди де,
Мыскъыл иле кульди де:
— Бусы не?— деп сорады,
Нукъсаныны арады.

Шай дер экеч, Аметке
Невбет келип етишти.
Тим-тик тургъан фишенк де
Учты сачып атешни.

Фишенк кокке юксельди,
Булутлардан юкъары.
Не демесин бильмеди,
Корип баш Дев буларны.

Шу арада фишенктен
Дешет бир шей айрылды,
Бинълеп учкъун коклерден
Сыкъ ормангъа догърулды.

Кутюльмеген бир беля

Кутюльмеген белядан
Баш Дев кьоркьты пск яман.
Къалса да о абдырап,
Токъталды эсин топлап.

Дев Аметни корьди де,
Онъа таба юрди де:
— Амет достум, бундан биз
Тез-тсз къачмакъ керекмиз.

— Билесинъ, бу таджлы кьуш
Биле, джанынъ денъизде.
Биткенден сонъ сенкен иш,
Ел ачылыр бизге де.

— Пск ялварам, Амет дост,
Джаныма сен этме къаст.
Алып сени сыртыма,
Еткизирим юртунъа.

Олар ёлгъа чыкътылар,
Китаб якъкъа учтылар.
Аз учтымы, чокъ учты,
Баягъы вакъыт кечти.

Китабгъа келип еткенде,
Дев ёрулып кеткенде,
Учув бирден токъталды,
Дев кьонакъкъа окъталды.

Олар ерге кьонгъанда,
Юрек севинч толгъанда,
Амет бакъты этрафкъа,
Кечиттён отькен халкъкъа.

Демек, кечит урь, азат!
Демек, онда ёкъ афат...
Дев де бир бакъып алды,
«Сагъ къалдым» деп
къуванды.

Бир чал танып Аметни,
Косьтерди чин урьметни.
Къучакълады, макътады,
Аркъасыны таптады.

Сагълыкълашып Аметнен,
Япма-ялан урьметнен
Дев ёлгъа тез-тез тюшти,
Аньдырып Семург къушны.

Дев о, чокътан кеткендир,
Эвине барып еткендир.
Гъам-къасевет толу омюр
Мытлакъ чокътан биткендир.

Къалсын Дев озь илинде,
Биз Аметке келейик.
Онынъ иле бирликте
Ойнайыкъ ве кулейик.

Хош хабер

Тезден Ходжа Ахраргъа
Китабдан кельди хабер.
Къулакъ салсам лафларгъа,
— Амет къайткъан!— дедилер.

Амет тувгъан коюне
Учъ кунъ кечкен сонъ кельди.

Севинч толды гонълюне,
Эм агълады, эм кульди.

Коръди алим достуны,
Деди алып къолуны:
— Наиль олдым енъишке
Ахмакъ Девнен куреште.

Барып эвге киргенде,
Анасыны корьгенде,
Къартий деди Аметке:
— Чокъ лаяйкъсынъ
урьметке!

Бир десте гуль туттырды.
Деди:— Мына, халкъынъдан.
Ильге япкъан хызметинъ
Чыкъмаз халкънынъ ядындан.

Амет берип гонълюни,
Алды десте гулюни.
Шу аджайип дестеден
Бир гъондже гуль эследи.

Алды оны къолуна,
Бу гульден той олгъанда,
Къошулдым мен де тойгъа,
Къоран, йыр ве оюнгъа.

Тойгъа кельди къарт кедай
Чынъ токъуды токътамай.
Девам этти озъ ишин,
Макътап ильнинъ енъишин.

Багълама

Заман-заман экенде,
Эски заман экенде,
Эски заман олип де,
Янъы заман кельгенде,

Яшай чокъ эски масал.
Тасвирлеп чокъ аджеп ал.
Бу масалда ёкъ пахыл,
Макътаныла чин акъыл.

Самаркъанднынъ янында,
Ходжа Ахрар коюнде,
Буюк клуб янында,
Къарт битайнынъ эвинде

Амет чокътан яшамай
Кой масалгъа ошамай.
Онда къатнай автобус,
Ольген чокътан мудерис.

Чокътан энди Дев учмай,
Дев ерине — «Елдаш»лар.
Еллай оны пельвандай
Чокъ алимлер — сырдашлар.

Совет халкъы дёгюште
Курешип ирди енъишке.
Биз эп огге кетемиз,
Барышыкъны севемиз

Масал битти, балалар.
Масалдан дерс алалар.
Масалда бар акъикъат,
Одыр окъувгъа къанат.

1974

МУНДЕРИДЖЕ

Атеш башында	3
Кок таш кбая	4
Кенеде	6
Йырларман	7
Эй денъиз, урь денъиз!	8
Ой арта	10
Кузь шенълиги	11
Карпат	14
Курешке чагъыра	16
Сени хатырлагъанда	20
Маяк	22
Ялыда	25
Деталь	33
Басамакълар	37
Енъиш емишлери	43
Девир	57
Конспект	60
Гъурурым	61
Коклерининъ султаны	63
Мураджаат	64
Улу ёлда	66
Оджа	67
Ленин байрагъы	69
Москвам	71
Тешскюр	72
Гуль	73
Ишке кетсем	75
Сени корьдим	76
Торуныма мектюп	77
Бир залда	79
Волгада баарь	81

Медаль	83
Эйкель	85
Эки мектюп	87
Шендлер мезары	90
Мавы алев	92
Бу баарье	94
Азыр олупъыз!	95
Эвлядым	97
Джан достум	98
Эбедий алев	100
Эбедиеи патламасын бомба ве топ	102
Хош кельдинъ	104
Илери	106
Селямлайман сизин	108
Буюр къатмер кобетеге	113
Азиз достум	115
Яшав	117
«Акъ алтынны» алтын къоллар ярата	119
Мерсие	121
Амет пельван	123

На крымско-татарском языке

А. АЛТАНЪЛЫ

(АБДУРЕИМ ШЕЙХЗАДЕ)

СТИХИ

Редактор У. Эдемова

Рессам Т. Сагдуллаев

Ғесимләр редакторы Б. Хайбуллин

Техникий редактор Е. Потапова

Корректор Л. Дерменджи

ИБ 719

Басмаханеге берилди 23.11.78. Басмагъа рухсет этильди 04.04.79. Форматы 70X90^{1/32}. Басма табагъы 4,5. Шартлы басма табагъы 5,26. Нешир табагъы 5,15+0,26 вкл. Р08950. Тиражи 1000. Ғафур Ғулам адына Эдебият ве санъат нешрияты. Ташкент, Навоний сокъагъы, 30. Шартнаме 27—78.

Озбекстан ССР Неширятлар, полиграфия ве китап тиджарети ишлери Девлет Комитетининг Ташкент «Матбуат» полиграфия истисал бирлешмесинде азырлангъан матрицадан 1-басмаханеде № 1 кягъыткта басылды Ташкент, Хамза сокъагъы, 21. Симарыш 51. Фияты 80 к.

Алтанълы Абдурейм.

Шиирлер [Тертип эткен Саиде Арифова].—Т.: Эдебият ве санъат нешрияты, 1979 с.—144 б.

Абдурейм Алтанълы (Шейхзаде) эдебиятымызгъа лигир-минджи сенелери кельген корюмли шаирлеримизден биридир. Улу Ватан дженкинден эвель, онынъ «Трактор» (1928), «Атешли сатырлар» (1929), «Енъиш йылларында» (1932), «Осюм адымлары» (1933), «Бу эпоха» (1935) ве дигер китаплары нешир этильген эди.

Къолунъыздаки «Шиирлер» джыйынтыгъы мерум шаиринкъ догъгъанына 80 йыл толувы мунасебетинен чешит йылларда язгъан эсерлеринден тертип этильди.

Алтанълы А. Стихи.

ББК 84Тат
С(Тат)

А $\frac{70403-72}{352(06)-79}$ 181—79

80 к.

